

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Кафедра початкової освіти

Л.Б.Наконечна

Майстерність наукової комунікації

Посібник для самостійної роботи
студентів
спеціальності «Початкова освіта»

*освітній рівень “Магістр”
I рік навчання*

Івано-Франківськ, 2023

УДК 811.161.2

*Посібник рекомендовано до друку
вченою радою педагогічного факультету
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника (протокол №1 29.08. 2023)*

Наконечна Л. Б.,

Майстерність наукової комунікації: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» Івано-Франківськ, 2023. 102 с.

Рецензенти:

І.С. Беркешук – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка.

Оліяр М.П. - доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Посібник є компонентом методичного забезпечення дисципліни «Майстерність наукової комунікації» для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» педагогічних університетів, інститутів та факультетів. У ньому відповідно до Стандартів вищої освіти України та розробленої на їх основі робочої програми подано змістове наповнення завдань для самостійної роботи з сучасного українського наукового мовлення для студентів першого року навчання, які претендують на здобуття освітнього рівня «Магістр».

© Наконечна Л.Б., 2023

ПЕРЕДМОВА

У сучасних реаліях розвитку освіти, науки і техніки в світі та в Україні гостро постає питання необхідності підвищення рівня культури наукового мовлення серед студентів ВНЗ, майбутніх педагогів зокрема. Все більше зростає потреба в умінні читати, розуміти, опрацьовувати й аналізувати наукову літературу, створювати оригінальні наукові тексти, підготувати наукову доповідь та виголосити її перед аудиторією, дотримуючись при цьому норм літературної мови і наукового стилю.

Курс «Майстерність наукової комунікації» складається з комплексу лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів. Відповідно види і завдання для самостійної роботи у процесі опрацювання теоретичних положень і практичних завдань з теми взаємопов'язані між собою і взаємодоповнюються.

Завдання для самостійної роботи спрямовані на поглиблення і систематизацію знань з дисципліни, вироблення у студентів умінь та навичок використання мовностилістичних норм української літературної мови, а також створення та редагування наукового мовлення в усній і писемній формі.

Посібник спонукатиме магістрантів як науковців-початківців не тільки до удосконалення навичок писемного та усного мовлення, але й до творчого і наукового пошуку, пізнання нового, збагачення знань, розширення світогляду.

У посібнику подано методичні вказівки до самостійного опрацювання питань кожної з тем дисципліни, згрупованих у теоретичний і практичний навчальні блоки, визначено мету та ключові слова до кожної теми, список основної та додаткової літератури, питання для самоконтролю. До кожної теми укладено глосарій основних теоретичних положень, у додатках подано пам'ятки, як створювати той чи інший науковий текст, що суттєво полегшує самостійну підготовку. Наукові тексти і завдання для самостійної роботи професійно зорієнтовані.

Мета та завдання навчальної дисципліни «Майстерність наукової комунікації»

Мета курсу «Майстерність наукової комунікації» - полягає у набутті здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти базових знань про особливості підготовки наукового тексту, необхідних для успішної презентації результатів наукової та науково-навчальної діяльності.

Завданнями курсу є:

- поглибити знання студентів про науковий стиль української мови;
- розширити уявлення про українську наукову мову, мовні засоби наукового тексту, розвинути потреби в нормативному вживанні засобів мови;
- опанувати технології роботи із сучасним українським науковим текстом, розвивати уміння і навички мовностилістичного аналізу наукового тексту;
- формувати мовно-комунікативну, мовно-термінологічну, дослідницьку компетенції магістрантів;
- виховувати мовний смак і мовне чуття, критичне ставлення до ненормативної вимови;
- аргументовано, спираючись на словники і мовленнєві зразки, оцінювати власне наукове мовлення та мовлення інших авторів наукового продукту.

У ході вивчення курсу «Майстерність наукової комунікації» магістрант, з огляду на набуті у вищій школі знання з української мови, повинен навчитися їх застосовувати відповідно до своїх наукових потреб, самостійно мислити, робити ґрунтовні висновки.

Отже, магістрант повинен:

знати :

1. специфічні риси писемної та усної форм наукового стилю української літературної мови, основні жанрові різновиди наукового стилю, традиційні стильові ознаки

української наукової мови, короткі відомості з історії становлення і розвитку наукового стилю української мови;

2. правила побудови і культури читання наукового тексту, особливості конспектування, анотування, реферування наукових джерел;

3. мовні засоби організації наукової інформації в науковому тексті, обов'язкові вимоги до оформлення посилань, цитат, списку використаних джерел, мовні кліше для написання наукової статті (курсової, дипломної, магістерської роботи), анотації, рецензії та відгуку;

4. композиційно-логічну побудову усної наукової доповіді, повідомлення, виступу.

Магістрант має *вміти*:

1. працювати з навчальною, навчально-методичною, науковою, довідниковою літературою;

2. читати і сприймати науковий текст: виділяти головну і другорядну інформацію;

3. аналізувати тексти наукового стилю різних жанрів;

4. створювати навчально-наукові тексти;

5. володіти нормами мовного оформлення наукових текстів різних жанрів (курсова, дипломна, магістерська робота);

6. редагувати текст наукової роботи згідно з вимогами наукового стилю, в тому числі з використанням сучасних інформаційних технологій;

7. володіти культурою усного виступу, брати участь у науковій дискусії, полеміці, суперечці.

Рекомендована література

Основна література

1. Білозерська Л.П., Возненко Н.В., Радецька С.В. Термінологія та переклад: Навч. посіб. для студентів філологічного напрямку підготовки. Вінниця: Нова книга, 2010. 232с.
2. Галузинська Л.І. Українська мова (за професійним спрямуванням): Навч. посібник. К.: Знання, 2008. 430 с.
3. Грищенко У.М., Грищенко О.М., Борисенко В.А. Основи наукових досліджень: Навч. посібник. Київ: Слово, 2001. 250 с.
4. Данкіна Л. С. Сучасна українська літературна мова (науковий стиль): Навч. посіб. Харків: ХДЕУ, 2002. 124 с.
5. Євграфова А. Заголовок як актуалізатор текстової інформації // Електронна бібліотека Інституту журналістики. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1080>
6. Зелінська Н.В. Теоретичні засади роботи редактора над літературною формою твору. [Літературне опрацювання тексту]: Навч. посібник. Київ: УМК ВО, 1989. 76 с.
7. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Дрогобич: Відродження, 1994. 218 с.
8. Іванченко Р.Г. Літературне редагування. Київ, 2003. 248 с.
9. Капелюшний А.О. Редагування в засобах масової інформації: Навч. посібник. 2-ге вид., випр. і допов. Львів: ПАІС, 2009. 431 с.
10. Кияк Т.Р. Функції та переклад у фахових текстах/ Вісник Житомирського державного університету імені І.Франка. 2007. Вип. 32. С. 104.
11. Коваль А.П. Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту. Київ.: Вища школа, 1970. 296 с.
12. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу: Навч.

посіб. для студентів/ Київ: Юніверс, 2003. 280 с.

13. Крижко О. Особливості терміна як основної одиниці терміносистеми. URL: http://www.philology.kiev.ua/library/zagal/Studia_Linguistica_1/062_067.pdf

14. Культура фахового мовлення: Навч. посіб. / За ред. Н.Д.Бабич. Чернівці: Книги-XXI, 2006. 496 с.

15. Левченко Олена Науковий стиль: культура мовлення: навчальний посібник, Львів. 2012. 204 с.

16. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови: Навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.

17. Мацько Л.І. Денискіна Г.О. Українська наукова мова (теорія і практика): Навч. посіб. Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. 272 с.

18. Наконечна Г. Українська науково-технічна термінологія: Історія і сьогодення. Львів: Кальварія, 1999. 110 с.

19. Нові слова та значення. Словник. Київ: Довіра, 2009. 271 с.

20. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: Навч. пос. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.

21. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: Навчальний посібник з алгоритмічними приписами. – 2-ге вид., перероб. та доп. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 392 с.

22. Основи наукового мовлення / уклад.: О.А.Бобер, С.А.Бронікова, Т.Д.Єгорова та ін.; за ред. І.М.Плотницької, Р.І.Ленди. Київ: НАДУ, 2012. 48 с.

23. Панько Т.І. Українське термінознавство. Львів: Світ, 1994. 216 с.

24. Партико З.В. Загальне редагування: нормативні основи: Навч. посібник. Львів: Афіша, 2001. 416 с.

25. Різун В.В. Літературне редагування: Підручник.

Київ: Либідь, 1996. 240 с.

26. Селегій П.О. Науковий жаргон: основні ознаки та причини появи. Київ, 2003. 292 с.

27. Семенов О.М. Культура наукової української мови: Посібник. Київ: Академія, 2010. 213 с.

28. Семенов О.М., Рудь О.М. Культура фахової мови: навчальний посібник. Суми: РВВ СОІППО, 2014. 260 с. С.77-86, 184-213.

29. Сліпушко О. Українська мова та етапи кар'єри ділової людини. Київ: Криниця, 1999. 200 с.

30. Сурмін Ю. Науковий текст: специфіка, підготовка та презентація: Навч.-метод. посіб. Київ: НАДУ, 2008. 184 с.

31. Український правопис. НАН України, Інститут мовознавства імені О.О. Потебні, Інститут української мови. Київ: Наукова думка, 2007. 280 с.

32. Фаріон І.Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова. Науково-навчальне видання: (монографія). Вид. 2-е, доп. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. 336 с.

33. Феллер М.Д. Довідник коректора. Харків: Книжкова палата УРСР, 1972. 408 с.

34. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2005. 208 с.

35. Шевчук С.В. Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник. 2-е вид. виправ. і доповнен. Київ: Алерта, 2011. 696 с.

36. Шкурятяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова. Модульний курс Навч. посіб. Київ: Вища школа, 2007. 823 с.

37. Як підготувати наукову доповідь. Поради від академіка А.Г.Наумівця / За брошурою «Ви віч-на-віч з аудиторією» Режим доступу: <http://aphd.ua/yak-pidhotovaty-naukovu-dopovid-porady-vid-akademika-ah-naumivtsia/>

Інформаційні ресурси

1. Наукова періодика України: <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Сайт Українського мовно-інформаційного фонду:
<http://www.ulif.org.ua>
3. Українська мова в інтернеті:
<http://www.nowamowa.com.ua>
4. Культура мови: <http://www.kultura-mowy.wikidot.com>
5. uaport.net/cat/site/www.ulif.org.ua/ulif
6. articles.global-katalog.com/item123481.html
7. mova.dn.ua/content/view/113/26/

Наукометричні бази даних.

1. Українські Наукові Журнали. Як підібрати українське фахове видання для публікації. URL:
<http://mon.gov.ua/content/%D0%94%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0/irina-tixonkova.pdf>
2. Міжнародні наукометричні бази. URL:
<http://eenu.edu.ua/uk/mizhnarodni-naukometrichni-bazi>
3. Наукометричні бази даних. URL:
<http://library.tntu.edu.ua/resources/naukometrychni-bazy-danyh/>
4. Наукометричні бази даних. URL:
<http://www.nbuv.gov.ua/node/1367>.

Тема 1

Предмет і завдання курсу «Майстерність наукової комунікації», його наукові основи.

Українська термінологія в науковому спілкуванні.

Питання для опрацювання

1. Предмет і завдання курсу «Майстерність наукової комунікації».
2. Поняття національної та літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови. Мовні норми.
3. Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови.
4. Професійна мовнокомунікативна компетенція.
5. Мовне законодавство та мовна політика в Україні.
6. Історія української термінології.
7. Теоретичні засади термінознавства та лексикології.
8. Термін та його ознаки. Термінологія як система.
9. Проблеми сучасного термінознавства.
10. Українські електронні термінологічні словники.

Глосарій до теми

Діалект (від гр.*dialektos* - розмова, говір, наріччя) – це відгалуження від загальнонародної мови, яким говорить частина племені, народності чи нації.

Літературна мова – це унормована, відшліфована форма загальнонародної мови, яка обслуговує усі сфери життя суспільства. Літературною мовою користуються державні і громадські організації та установи, школа, наука, література, преса, театр, телебачення тощо.

Культура наукового мовлення — нормативне застосування наукової мови в усній і писемній, діалогічній і монологічній формах, високий рівень мовнокомунікативної культури.

Стиль (від лат. *stylus* – загострена паличка для письма) – це функціональний різновид літературної мови, якому властивий добір, поєднання та організація мовних засобів з певною метою та за певних обставин.

Науковий стиль — функціональний різновид літературної мови, що обслуговує різні галузі науки, виробництва, освіти і реалізується в книжних спеціалізованих текстах різних жанрів.

Мовленнєва компетенція — це діяльність людини, спрямована на розуміння або створення тексту, що здійснюється в процесі мовленнєвої діяльності.

Мовна компетентність (*linguistic competence*) обумовлює і користування мовою, і формується через неї, виявляється у засвоєнні категорій та одиниць відповідної мови/мов і їх функцій, в усвідомленні закономірностей та правил, що відносяться до категорій і функцій, системно-структурних утворень, необхідних не тільки для сприйняття, але й побудови адекватного мовлення спеціального призначення, у здатності розуміти і реалізовувати граматичну природу висловлювань.

Культура наукової мови — нормативне застосування наукової мови в усній і писемній, діалогічній і монологічній формах.

Мовна норма – це вироблені всім народом правила, які найкраще й найповніше виконують суспільну функцію спілкування на даному етапі історичного розвитку суспільства.

Орфоепічні норми – це правила вимови звуків, словосполучень, слів

Лексичні норми – це правила уживання слів у правильному значенні та правильне їх поєднання з іншими словами у реченні.

Морфологічні норми – це правила творення і вживання слів та їх граматичних форм для правильної

побудови словосполучень і речень.

Синтаксичні норми – це правила побудови речень, зворотів у них.

Орфографічні норми – це правила написання слів.

Пунктуаційні норми – це правила уживання розділових знаків.

19 січня 2017 р. у Верховній Раді України був зареєстрований **проект №5670 «Закону про державну мову»**, яким пропонується значно розширити і закріпити використання української мови як державної у ЗМІ, виробництві і розповсюдженні фільмів й серіалів, а також у сфері реклами і книговидаванні.

У ст. 4 вказано, що «кожний громадянин України зобов'язаний володіти державною мовою як мовою свого громадянства».

Інші статті вказують на коло осіб, які повинні вільно володіти українською мовою, починаючи з Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України та інших вищих посадовців. Зокрема, вільно володіти українською мовою зобов'язані члени Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення.

Перевірку рівня володіння державною мовою цими особами здійснює Центр української мови.

«Мовою засідань, заходів, зустрічей і робочого спілкування в органах державної влади, органах влади Автономної Республіки Крим та органах місцевого самоврядування в Україні, на державних і комунальних підприємствах, в установах та організаціях, інших суб'єктах господарювання державної і комунальної форм власності є державна мова», - йдеться у ст. 9.

У розділі 5, зокрема, регулюється використання державної мови у сфері культури, на телебаченні і в друкованих ЗМІ, а також у рекламі.

Проект передбачає, що мовою поширення та демонстрування фільмів в Україні є державна мова. Фільми (серіали, анімаційні фільми, документальні фільми), вироблені суб'єктами кінематографії України, розповсюджуються та демонструються в Україні з мовною частиною звукового ряду, виконаною українською мовою.

Авторське право призначене захищати зовнішню форму вираження об'єкта (твір, малюнок, збірник, фотографія та інше), тобто їхнє «матеріальне втілення». Авторське право не може використовуватись для захисту абстрактних ідей, концепцій, фактів, стилів та технік, що можуть бути використані у творі.

Термін (лат. *terminus* - кордон, межа) – це спеціальне слово чи словосполучення, прийняте у певній професійній сфері й уживане в особливих умовах .

Українські електронні термінологічні словники

1. Мультимедійний Словник (українська та 40 інших мов).
2. zakon.nau.ua Словник законодавчих термінів – Електронне видання НАУ Online.
3. Словник банківських термінів. – Електронне видання Ощадбанку.
4. Словник термінів на сайті interbank.kiev.ua
5. Глумачний словник (Глосарій) Менеджмент.com.ua – Електронне видання інтернет- порталу для управлінців.
6. Словник-довідник музичних термінів – Електронне видання за словником Ю.Є. Юцевича.
7. Короткий математичний словник – Електронне видання на formula.co.ua - математика для школи.
8. Словник професій на Порталі професійного консультування.
9. Словник літературознавчих термінів на сайті ukrllib.com.ua

10. Проєкт англо-українського словника технічних термінів.
11. Радіословник на сайті proradio.org
12. Українські гуманісти епохи Відродження XV — XVIII ст. (словник імен, назв, термінів) на сайті litopys.org.ua
13. «Відкритий словник» на сайті words.volyn.net – цей проєкт присвячений проблемі знаходження українських відповідників до сучасних термінів (з комп'ютерної тематики і не тільки).
14. Термінологічно-правописний порадник для богословів та редакторів богословських текстів.
15. Словник церковно-обрядової термінології на сайті Словопедія.
16. food dictionary – українсько-багатомовний словник з харчової промисловості та харчових інгредієнтів.
17. Енциклопедичний словник-довідник з туризму на сайті leksika.com.ua
18. Українсько-російсько-англійський-словник-морфологічних-термінів:-анатомія-,гістологія, -цитологія, ембріологія.
19. Літературознавчий словник на сайті ukrlit.org
20. Словник морських термінів.

Термінологічні глосарії

1. Словник термінів, уживаних в законодавстві України – Глосарій української Вікіпедії.
2. Словник термінів (інформаційне суспільство) – Глосарій української Вікіпедії.
3. Термінологічний словник з моделювання систем – Глосарій української Вікіпедії.
4. Словник термінів на тему нерухомість – Глосарій української Вікіпедії.
5. Метеорологічні та гідрологічні терміни – Глосарій української Вікіпедії.

6. Комп'ютерна термінологія – Глосарій української Вікіпедії.
7. Латина у праві – Глосарій української Вікіпедії.
8. Словник економічних термінів (Менеджмент, банківська справа, тощо) – Глосарій української Вікіпедії.
9. Список математичних категорій – Глосарій української Вікіпедії.
10. Словник термінів теорії графів – Глосарій української Вікіпедії.
11. Глосарій термінів фондового ринку на сайті Словопедія.
12. Глосарій «Управління якістю» (Вакуленко А.В.) на сайті Словопедія.
13. Англійсько-українська мовна пара багатомовного глосарію історичних термінів на сайті social studies
14. Шахові терміни – Глосарій української Вікіпедії.
15. Словничок кіннотника.
16. Музичні терміни.

Запитання і завдання для самоконтролю:

1. Назвіть ознаки літературної мови.
2. Окресліть сферу функціонування літературної мови.
3. Що таке стиль?
4. Які ви знаєте особливості наукового стилю?
5. Що таке термін?
6. Доберіть приклади термінів майбутньої професії.
7. Що таке термінологія?
8. Що таке терміносистема?
9. Назвіть основні ознаки терміна.
10. На які групи поділяються терміни?
11. Хто з українських науковців стояв біля витоків розбудови наукової мови в Україні?

II. Практичний блок

Вправа 1. Запишіть слова та вирази з дотриманням норм літературної мови. Поясніть, які норми у поданих випадках порушені.

1. Черв'як, деректор, трасса, проїздний, духмяний, щасливий, одинадцять, шіссот, п'ятизначний, самий кращій,

2. Товари на любий смак, будемо працювати, кігтики, трьохцвігний, красивий волос, надто скромний, гобилен, ноут бук, навчальний план, лаболаторія, сама погана погода.

3. Зошит по географії, контрольна по письму, призначити експиртизу, експеремент, включити у порядок денний, п'ядистал, п'ядисят, шоссе, казна хто, більш рішучіший, приймати участь.

4. Міроприємство, машина асфальта, книга друга, вхід до гаражу, посадили до столу, менш зрозуміліший, трохи дивакуватий, покраска машини, виведеня грибка, сімдесять.

Вправа 2. Випишіть у дві колонки українські та запозичені терміни. З початкових літер слів кожного стовпчика прочитайте фразеологічний зворот і поясніть його значення.

Хвилювання, обґрунтування, легковажність, алюзія, парцеляція, обережність, амфібія, юстиція, синтагма, довільне запам'ятовування, ядерні структури, переказ, ампліфікація, гіпотеза, розповідний, об'єкт, лейтмотив, обставинний, імовірний, овація, наслідування, ясність мовлення, вульгаризм, ультиматум, враження.

Вправа 3. Укладіть словник термінів власного магістерського дослідження. Презентуйте словник.

Доберіть 5. Випишіть з 3-х різних термінологічних словників приклади тлумачення однієї того ж терміна (галузі педагогіка, психологія) з посиланнями на джерела. Зробіть порівняльний аналіз словникових статей.

Вправа 4. Зредагуйте словосполучення. Укажіть терміносполуки і поясніть їх значення.

Не несе інформаційної навантаження, не виключено, оволодіти ситуацією, по крайній мірі, зробити заключення, місцезнаходження, проблема має місце, на сьогоднішній день, наслідувати прикладу, ні одного разу, один і той же, опинитись у критичному стані відносно приміщень, відноситися до людей, удалити напісане, завантажити комп'ютер, кинути посилку, треба відмітити, буваючий у вжитку.

Вправа 5. З'ясуйте значення іноземних термінів. Доберіть до них українські відповідники. Чи виправдані вживання англіцизмів?

Екзит-пол, дилер, брокер, ріелтер, маркетинг, менеджер, кастинг, спічрайтер, дайджест, вето, спікер, інцидент, білборд, бренд, реципієнт, пресинг, джек-пот, прайс-лист, меценат.

Вправа 6. Уведіть подані терміни в речення.

Віртуальний, харизма, ексклюзивний, харизма, респектабельний, трилер, бестселер.

Вправа 7. Доберіть іноземні відповідники до слів:

Безладний, уподібнення, неоднорідний, узгодження, ув'язнення, відшкодування, право, обізнаність, відокремлення, законний, вада, переважний, домінуючий,

дослід.

Вправа 8. Доберіть українські відповідники до іншомовних слів:

Адаптувати, ординарний, глобальний, аргумент, класифікація, екстраординарний, експеримент, кореляція, субординація, евентуальний, вертикальний, паралельний, концентрувати, компонент, дефініція, об'єктивний, структура, стабільний, соціум, синхронний, критерій, конфронтація, градація, дефект, моніторинг.

III. Теми рефератів та інформаційних проєктів

1. Сучасна мовна ситуація в Україні.
2. Основні державні документи про мову в Україні.
3. “Наукова добросовісність і етика вченого”.
4. “Мова науки і національна мова” за матеріалами навчального посібника Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: Навч. пос. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. С.40-42.
5. “Термінологія у професійному мовленні вчителя початкової школи.”
6. “Іншомовні терміни у фаховій термінології педагога.
7. ”Історія українського термінотворення” за матеріалами Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: Навч. пос. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. С.52-61.
8. “Проблеми сучасного українського термінознавства”.

Тема 2.

Мовні і жанрові особливості наукового стилю

Питання для опрацювання

1. Науковий стиль української мови як комунікативний феномен.
2. Становлення і розвиток наукового стилю української мови.
3. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки.
4. Мовні засоби наукового стилю. Сучасні тенденції мовного наукотворення.
5. Жанри наукового стилю: монографія, стаття, реферат, анотація, тези, дисертація.

Глосарій до теми

Абстрагованість наукового стилю створюється шляхом широкого використання мовних одиниць абстрактного й узагальненого значення.

Логічність наукового стилю виявляється в послідовності, несуперечливості висловлювання, в його доказовості й аргументованості, побудові мовлення відповідно до законів логіки із збереженням відношень і зв'язків реальної дійсності.

Точність і однозначність наукового стилю формуються на основі зв'язку мовлення з дійсністю і мисленням. Їх можна досягти за умови глибокого знання предмета мовлення, мовної системи і вироблених мовленнєвих навичок.

Точність мови — це відповідність змісту мовлення предметно-речовій дійсності, реальним особам і системі понять про них.

Ясність наукового стилю визначають як його зрозумілість. Забезпечується вона точністю та логічністю викладу.

Об'єктивність викладу в науковому стилі полягає у зваженості оцінювання ступеня дослідження проблеми, шляхів її розв'язання, ефективності певної теорії, рівня завершеності її вивчення, обґрунтованості результатів

Текст (лат. *textum* — тканина, сплетіння) (у лінгвістиці) — писемний або усний мовленнєвий масив, що становить лінійну послідовність висловлень, об'єднаних смисловими і формально-граматичними зв'язками, спільною тематичною і сюжетною заданістю .

У науковому стилі фігурує науковий текст.

Науковий текст становить собою завершений комунікативний акт, організований за законами і мовними нормами мови.

Навчальний текст — це науковий текст, метою якого є розв'язання певного освітянського завдання. Навчальний науковий текст — це єдиний комунікативний блок з чіткою структурою:

ТЕМА — ПІДТЕМА - КОМБІНАЦІЯ ПІДТЕМ.

Монографія — наукова праця (книга), в якій досліджується одна проблема, обмежене коло питань.

Стаття — невеликого розміру наукова праця, присвячена певній темі і розрахована на фахівців, які обізнані у тій темі. Друкують наукові статті у фахових часописах або в збірниках наукових праць.

Реферат — це короткий виклад великого дослідження (наприклад, автореферат — виклад основного змісту дисертації) або кількох праць з якоїсь наукової проблеми. У процесі його підготовки необхідно опрацювати одне чи кілька джерел, вибрати найцікавіші положення, найяскравіші приклади.

Анотація — стисла характеристика роботи з погляду змісту і призначення.

Дисертація — наукова праця, підготовлена для прилюдного захисту на здобуття вченого ступеня.

Тези є одним із найстійкіших жанрів. Вони мають суворо нормативну змістово-композиційну структуру, в якій виділяються: преамбула, основне теоретичне положення, завершальна теза (висновок). Чітке логічне членування змісту тез підкреслюється рубрикацією, а в деяких випадках — і виділенням абзаців під однією рубрикою.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Розкрийте особливості наукового стилю.
2. Які існують підстилі наукового стилю?
3. Назвіть перші українські наукові установи.
4. Назвіть мовні засоби наукового стилю на всіх рівнях мови.
5. Які ви знаєте методичні прийоми викладу наукових матеріалів?

II. Практичний блок

Вправа 1. Відредагуйте словосполучення.

Полиставши доповідь, по заказу, підключити живлення, по тій причині, потенційна можливість, прийняти до відома, нагло брехати, більша половина всіх присутніх; переконуюче мовлення; двохскладове словопред'явити претензію, по місто проживання, краще всіх, поступити в підпорядкування, підвишена зарплата, подібний на батька, при відкритті сесії, поступити в продаж, при взльоті, пред'явити довідку, поступили документи.

Вправа 2. Відредагуйте речення.

1.3 метою увіковічення пам'ятника Франка було піднято питання про покладання йому квітів.

2. Логічне мислення оперує поняттями, в яких

узагальнені суттєві властивості явищ.

3. Під мистецтвом педагога розуміється перш за все високий рівень майстерності проведення урока.

4. По причині хвороби більша половина учнів були відсутні при написанні контрольної роботи.

5. Лексикологія являється розділом науки про мову.

6. Урок звичайно готується по матеріалах, які пред'явлені в різних методичних матеріалах.

7. Виховання особистості повинно йти поряд з вихованням моральної, відповідальної особистості.

8. Вербальна мовленнєва діяльність включає, як вже було відмічено, слідуючі аспекти: говоріння, слухання, читання, письмо.

9. В останній час держава зайняла вичікувальне положення при вирішенні питання про підвищення зарплат.

10. Педагог повинен висказувати батькам усі недостатки їх дітей і надіятись при цьому, що він не попортить собі відношення з ними.

Творчі завдання

Завдання 1. Напишіть словникову статтю до енциклопедії про знаного педагога, праці якого використовуєте для своєї магістерської роботи.

Завдання 2. Укладіть бібліографічний покажчик праць одного з провідних учених України (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника).

Завдання 3. Укладіть бібліографічний покажчик праць за темою своєї магістерської роботи.

III. Теми рефератів та інформаційних проєктів

1. Становлення і розвиток наукового стилю української

мови.

2. Сучасний розвиток наукового стилю в Україні.
3. Комунікативні властивості наукової мови у фонетико-інтонаційному аспекті (інтонація, висота, сила голосу, темп мовлення (та ін.).
4. Синонімія та омонімія в науковому стилі.
5. Наукові фразеологізми.
6. Наукове товариство імені Тараса Шевченка: історія і сьогодення.
7. Видатні вчені-педагоги сучасності.
8. Знані вчені-педагоги Прикарпаття.
9. Провідні вчені Прикарпатського університету.

Тема 3

Мовне оформлення композиції наукового тексту

Питання для опрацювання

1. Особливості усної форми наукового стилю.
 2. Лексика наукового стилю.
 3. Морфологія наукового стилю.
 4. Синтаксис наукового мовлення.
 5. Огляд літератури. Мета дослідження.
 6. Завдання дослідження. Методи дослідження.
- Наукова новизна.
7. Мовне оформлення частин роботи. Цитати.
 8. Основні правила бібліографічного опису джерел, оформлювання покликань.
 9. Основні вимоги до оформлення магістерських робіт.

Глосарій до теми

Милозвучність (евфонічність) української мови виявляється в плавності, мелодійності, інтонаційній виразності мовлення.

Бібліографічний опис — це сукупність бібліографічних відомостей про джерело чи його складову частину, які наведені за певними правилами, необхідні та достатні, і є результатом аналітико-синтетичної переробки інформації. Для уніфікації складання бібліографічного опису на міжнародному рівні, забезпечення можливості обміну результатами каталогізації існують національні стандарти.

Так, зараз чинним є стандарт **ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ, 2016. 16 с. (Інформація та документація).**

Зазначений стандарт набув чинності 01.07.2016. Він установлює види бібліографічних посилань, що є частиною довідкового апарата документа та наводяться у формі бібліографічного запису, а також визначає правила та особливості складання і розміщення відповідних записів. Поширюється дія стандарту на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації.

Стандарт не замінює ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 Система стандартів з інформації бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1—2003, IDT). Однак він дозволяє значно спростити укладання переліків посилань.

Ці оновлені вимоги ВД "Академперіодика" НАН України розроблені на його основі з використанням переважно варіанта для укладання первинних позатекстових посилань у повній формі. Відповідно до п. 5.4.5 вказаного стандарту: "Позатекстове бібліографічне посилання пов'язують із фрагментом тексту документа, до якого воно

належить, за допомогою знаків виноски, які або виносять на верхню лінію шрифту після відповідного тексту та перед позатекстовим посиланням, або складають в одну лінію зі шрифтом основного тексту (у квадратних дужках у тексті та без дужок перед позатекстовим посиланням)".

Важливою новацією є пункт 4.9.1: "У бібліографічних посиланнях на складник документа у формі аналітичного бібліографічного опису розділовий знак "дві навскісні риски" ("/") можна замінювати крапкою, а відомості про документ (його назву), в якому розміщено складник, виділяти шрифтом (наприклад, курсивом)".

Об'єктами посилання можуть бути всі види опублікованих чи неопублікованих документів або їхні складники на будь-яких носіях інформації (п. 4.2).

Відомості про документ, опублікований іншою мовою, ніж мова основного тексту, у бібліографічних посиланнях незалежно від їх типу (позатекстове, підрядкове, внутрішньотекстове) наводять мовою оригіналу.

Важливо, що частину інформації щодо джерела цитування можна подавати у основному тексті. Наприклад, у підрядковому бібліографічному посиланні (посторінкових примітках) за умови, що в основному тексті на цій сторінці написано:

"У статті Я.С. Яцківа, А.І. Радченко "Про ефективність видання наукових журналів в Україні" * опис можна подати в такому вигляді (п. 4.9 вказаного стандарту):

**Вісн. НАН України. 2012. № 6. С. 62—67.*

Відповідно до п. 7.4 вказаного стандарту, "Бібліографічне посилання складають як на електронні ресурси загалом (електронні документи, бази даних, портали чи сайти, веб-сторінки, форуми тощо), так і на їхні

складники (розділи та частини електронних документів, порталів чи сайтів; публікації в електронних серіальних документах, повідомлення на форумах тощо) згідно з загальними правилами..." При цьому п. 7.4.4.3.3: "Довгу електронну адресу можна переносити на наступний рядок. У цьому разі останнім у першому рядку має бути знак "навскісна риска" ("/"). Так само, як і для друкованих джерел, опис частини електронного ресурсу у підрядковому бібліографічному посиланні (посторінкових примітках) можна скоротити, за умови, що в тексті наведено бібліографічні відомості, які дають змогу ідентифікувати документ (його назву і прізвища авторів, рік випуску) (п. 5.3.6):

у тексті:

«У статті Я.С. Яцківа, А.І. Радченко «Про ефективність видання наукових журналів в Україні» *

у посиланні:

* URL: <http://www.visnyk-nanu.org.ua/uk/node/967> (Last accessed: 27.11.2016).

КНИГИ Однотомні видання

Один автор

Федорова Л.Д. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 1870-ті — 1910-ті рр. Київ, 2013. 373 с.

Два і більше авторів

Zhovinsky E.Ya., Kryuchenko N.O., Paparyha P.S. Geochemistry of Environmental Objects of the Carpathian Biosphere Reserve. Kyiv, 2013. 100 p.

Людський розвиток в Україні: трансформація рівня життя та регіональні диспропорції: у 2-х т.: кол. моногр. Київ, 2012. 436 с.

Без автора

Збірник

Софія Київська: Візантія. Русь. Україна. Вип. II. Київ, 2012. 464 с.

Матеріали конференцій, з'їздів, тези доповідей

Фізика імпульсних разрядів в конденсованому середовищі. Матеріали XVI Міжнародної наукової конференції (19—22.04. 2013. м.Миколаїв). Миколаїв, 2013. 253 с.

Багатотомні видання

Видання загалом

Енциклопедія історії України: у 10 т. Київ: Наук. думка, 2013. Т. 10. 784 с.

Окремий том

Dark energy and dark matter in the Universe. In three vol. Vol. 3. Dark matter: Observational manifestation and experimental searches. Kyiv: Akadempriodyka, 2015. 356 p.

Серіальні та продовжувані видання

Газета

Світ: всеукр. тижн. / засн.: Мін-во освіти і науки України, Нац. акад. наук України. 1997, квітень — . Київ. Щотиж. 1997, № 1—5.

Журнал

Вісник Національної академії наук України: загальнонаук. журн. / засн.: Нац. акад. наук України. 1928, жовтень — . Київ. Щоміс. 2016, № 1—12.

Бюлетень

Бюлетень Міністерства юстиції України: наук. журн. / засн.: Мін-во юст. України. 1999— . Київ. Щоміс. 2016, № 6, 24 с.

Продовжуваний збірник

Наука України у світовому інформаційному просторі: серія / засн.: Нац. акад. наук України. 2008 —. Київ: Академперіодика.

ІНШІ ВИДАННЯ

Законодавчий матеріал

Про видавничу справу: Закон України від 05.06.1997 № 318/97-ВР. Київ: Парламентське видавництво, 2015. 24 с.

Правила

Правила пожежної безпеки в Україні. Затв. Мін-вом внутріш. справ України

30.12.2014. Чинний від 10.04.2015. Київ: Техніка, 2003. 157 с.

Збірник стандартів

Правила обліку електричної енергії: зб. основних норматив.-техн. доп., чинних у сфері обліку електроенергії. Київ, 2002. 366 с.

Окремий стандарт

ДСТУ 3017-2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення. Київ, 2016. 42 с.

Авторське свідоцтво

А.с. 1810306, МКИ5 С 02 F 1/469. Спосіб демінералізації водних розчинів / В.Д.Гребенюк, Н.П.Стрижак, В.В.Гончарук, А.О.Самсоні-Тодоров, А.В.Гречко. № 4934753; заяв. 08.05.91; опубл. 23.04.93, Бюл. № 15.

Патент

Пат. КМ 98077 Україна. Спосіб одержання йодиду цезію або йодиду натрію для вирощування монокристалів. Опубл. 10.04.2015.

Заявка

Заявка у 2014 06343 Україна, МПК (2014.04) B01J 13/00. Спосіб отримання колоїдного розчину наночасток срібла / О.А. Півоваров, М.І. Воробйова (Україна); заявник та патентовласник ДВНЗ "Укр. держ. хім.-технол. ун-т". № у 2014 06343; заявл. 10.06.14.

Каталог

Національна академія наук України. Анотований каталог книжкових видань 2008 року Київ: Академперіодика, 2009. 444 с.

Препринт

Панасюк М.І., Скорбун А.Д., Сплошной Б.М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль: Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС; 06-1).

Автореферат дисертації

Старовойт С. В. Видавнича діяльність Національної академії наук України у 1918—1933 рр.: автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2003. 20 с.

ЧАСТИНА ВИДАННЯ

Стаття із журналу, збірника, розділ книги

Незалежно від кількості авторів у позатекстовому переліку бібліографічних посилань (списку літератури)

Яцків Я. С., Радченко А. І. Про ефективність видання

наукових журналів в Україні. *Вісн. НАН України*. 2012. № 6. С. 62—67.

Скальський В. Р. Становлення методу акустичної емісії в установах Західного наукового центру. *Теорія і практика раціон. проектування, виготовлення і експлуатації машинобуд. конструкцій*: Праці 2 міжнар. наук.-техн. конф. (Львів, 11—13 лист. 2010). Львів, 2010. С. 9—10.

Рецензія

Касьянов Г. Глобальна еволюція людства: культурно-цивілізаційний вимір. *Вісн. Кн. палати*. 2001. № 12. С. 14—15.

Рец. на кн.: Шейко В. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець XIX — початок XX ст.): монографія: у 2 т. Харків, 2001. Т. 1. 520 с. ; т. 2. 400 с.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ВІДДАЛЕНОГО ДОСТУПУ

Опис ресурсу загалом

Наукові публікації і видавнича діяльність НАН України. Київ, 2007. URL: <http://www.nas.gov.ua/publications> (дата звернення: 19.03.2014).

Опис частини електронного ресурсу у позатекстовому переліку бібліографічних посилань (списку літератури)

Garfield E. More on the ethics of scientific publication: abuses of authorship attribution and citation amnesia undermine the reward system of science. *Essays of an information* <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v5p621y1981-82.pdf> (Last accessed: 16.04.2013).

Дисертації

Воскобойнікова-Гузєва О.В. Бібліотечно-інформаційна сфера України в контексті соціальних трансформацій кінця XX ст. — 10-х років XXI ст.: концепції стратегічного

розвитку, динаміка змін, перспективи: дис. ... д-ра наук із соц. комунік.: 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2014.

Депоновані наукові роботи

Трищ Б.М. Оптимізація температурних полів і напружень у квадратній пластині з отвором / ЛНУ ім. Івана Франка. Львів, 2001. 14 с. Деп. в ДНТБ України 11.12.01, № 239.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Як визначається мета дослідження?
2. Які вимоги до формулювання гіпотези дослідження?
3. Які ви знаєте методи дослідження?
4. Як оформлюється список використаних джерел?
5. Як оформлюються цитати?
6. Як оформлюються додатки?
7. Назвіть вимоги до оформлення магістерської роботи.

II. Практичний блок

Вправа 1. До поданих ненормативних слів та словосполучень, які вживаються в наукових текстах, доберіть нормативні.

Буде слідуючим по порядку, зробити заключення про стан хвороби, постанова по викладених питаннях, займати вижидальне положення, по відношенню до тварин, не можна добитися толку, займатися вивченням педагогіки, спеціаліст по проблемах екології, самий кращий оратор, прийняти рішення, у більшості випадків, цікавий у всіх відношеннях, приналежність до партії, явка обов'язкова, співставити факти.

Вправа 2. Оформіть відповідно до державного стандарту покликання на статтю Катерини Городенської “Правильно визначаєте календарні

межі”, опубліковану у 3 номері журналу “Українська мова” за 2005 рік. Необхідні реквізити допишіть.

Вправа 3. Оформіть відповідно до державного стандарту покликання на книгу Івана Вихованця та Катерини Городенської “Теоретична морфологія української мови. Книга опублікована за редакцією Івана Вихованця у Києві, університетському видавництві “Пульсари” 2004 року і має загальний обсяг 400 сторінок.

Вправа 4. Зредагуйте подані речення, запишіть правильні варіанти.

1. Характеристика на студентку 4 курсу являється необхідною у списку документів справи.
2. Прийменники у сучасній українській мові зустрічаються дуже часто.
3. Автор намагається розповісти про основні помилки тексту, більше того, наводить багато удачних прикладів.
4. Цього року на фермі зібрали двісті з лишнім тонн пшениці.
5. Роботу потрібно здати до 1 грудня, у протилежному випадку студент буде відрахований.
6. Вчора ми зателефонували до хворого товариша.
7. Я не зміг прийти на заняття, бо упав і при падінні пошкодив ногу.
8. Прошу прийняти міри по відношенню до мого сусіда, який після 11 години вечора робить ремонт поміщень квартири.
9. Він своїми очима бачив, як товариш виходив з будинку.
10. У дівчини завжди була своя особиста думка.

Вправа 5 Зредагуйте текст, уникаючи тавтологій і плеоназму та інших стилістичних помилок:

1. Я зробив свій власний вибір про майбутнє.
2. Майстер виконує усі свої вироби своїми власними руками, без допомоги технічних приспособлень.
3. Уже навчаючись на першому курсі, він виявив неабиякі потенційні можливості в галузі фразеології.
4. Ряд наявних

недоліків, які є в рефераті, можна виправити по мірі читання. 5. Навчаючись у школі, я старалась довести свою старанність і заінтересованість літературою. 6. Збагачення лексики відбувається через прихід іншомовних слів у нашу лексику. 7. Педагог має бути освідченим учителем молоді. 8. А я почала навчатись лише рік тому назад.

Вправа 6. Спостерігаючи за мовленням свого оточення, а також ЗМІ, доберіть 15-20 випадків порушення уживання прийменників і сполучників, а також неправильного дієслівного керування.

Вправа 7. Відредагуйте текст.

За корисність й необхідність фізичних вправ відомо всім. Самий доступний вид фізичних вправ — ходьби. Особливо корисна вона людям, ведучим малоактивний спосіб життя. Ходячи, тренуються м'язи, серцево-судинна і дихальна системи. Ходити можна в любую погоду, в любую пору, але краще через 1—1,5 годин після їжі. Людям, котрі хочуть зменшувати вагу, дозволяється виходити на прогулянку зразу по прийманні їжі.

Ось кілька порад починаючим тренуватися в ходьбі. Завжди намагайтесь підніматися на свій поверх по сходинкам. Припинивши користуватись ліфтом, добре розвивається гнучкість колінних й тазостегнових суглобів. Ноги на землю ставте усією своєю стопою. Руки слід легко зігнути в лікті. Ходьба корисна тільки тоді, якщо ходять швидким кроком. Повільна ходьба майже не дає навантаження на організм, тому краще пройти менше, але швидко. Починаючи тренування тривалістю 10 хвилин, поступово на кінець третього місяця занять воно доводиться до 40—50 хвилин. Якщо в час прогулянки ви втомились, то пройдіть невелику відстань повільним

кроком.

Вправа 8. Сформулюйте мету і завдання свого магістерського дослідження.

Вправа 9. Оформіть відповідно до вимог зміст свого магістерського дослідження.

Вправа 10. Опрацюйте за Українським правописом правила оформлення цитат. Наведіть приклади, використовуючи тексти наукових праць, які використовуєте під час написання теоретичної частини свого дослідження.

III. Теми рефератів та інформаційних проєктів

1. Оформлення композиції наукового тексту (мовний аспект).
2. Основні правила бібліографічного опису джерел, оформлювання покликань.
3. Монографічне дослідження.
4. Основні вимоги до виконання та оформлення магістерської роботи.

Тема 4

Культура читання наукового тексту.

Композиція наукового тексту.

Компресія як членування наукового тексту

Питання для опрацювання

1. Культура читання наукового тексту.
2. Композиція наукового тексту.
3. Компресія наукового тексту.

4. План як важливий засіб організації розумової праці.
5. Тезування.
6. Конспект.
7. Анотування і реферування наукових текстів.

Глосарій

Інформаційно-пошукове читання наукового тексту - різновид читання, що спрямоване на пошук необхідної інформації, що міститься у джерелі, яке опрацьовує читач.

Різновиди інформаційно-пошукового читання:

- **бібліографічне читання** – ознайомлення з бібліографічною інформацією, бібліографічний опис джерел, складання списку літератури;

- **переглядове читання** - ознайомлення з працею, виділення ключових слів, зокрема в анотації, змісті, передмові (вступі), окремих частин тексту.

- **ознайомлювальне читання** – різновид читання, що передбачає отримання загальних відомостей про зміст тексту і визначення його основної ідеї.

- **поглиблене (вивчаюче) читання** – різновид читання, що полягає в опрацюванні наукового тексту, його аналізі та оцінюванні (виписування понять із їх поясненням, неодноразове перечитування окремих частин тексту).

Реферативне читання - вибирання основної інформації з тексту і відтворення її у письмовій формі (конспект, анотація, реферат, резюме).

Аналітико-критичне (творче) читання наукового тексту – різновид читання, що спрямоване на постановку різного типу питань до тексту, сортування наукового матеріалу, коментування фрагментів наукового тексту, його рецензування.

Сприймання наукового тексту – психічний процес відображення людиною змісту тексту за безпосереднього

впливу на органи чуття.

Усвідомлення наукового тексту – осмислення структури і змісту тексту через аналіз вербальної форми тексту.

Розуміння наукового тексту – розкриття сутності предметів та явищ, описаних у науковому тексті, усвідомлення зв'язків та залежностей між ними.

Інтерпретація наукового тексту (від лат. *interpretation* – тлумачення, пояснення) - роз'яснення, тлумачення наукового тексту; уміння читача подати своє розуміння, бачення тексту.

Помітка – позначення у вигляді певних знаків важливих для читача слів, словосполучень, рядків, речень у тексті.

Загальноприйняті помітки у науковому тексті:

! – повна згода з тим, про що пише автор;

? – незгода з автором, сумнів;

?! – здивування;

NB – дуже важливо;

V – важливо;

~ ~ - цікаво, може згодитися;

* - речення, яке можна використати як цитату;

T – термін, визначення терміна у тексті;

L – назви праць, які варто знайти і прочитати.

Виписки – вибрані з тексту потрібні теоретичні положення, статистичні дані тощо з покликанням на наукове джерело.

Композиція наукового тексту

Заголовок наукового тексту – інформативна одиниця, що відображає тему тексту і відповідає його змісту.

Вступ наукового тексту – один зі структурних елементів наукового тексту, де подано обґрунтування актуальності, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання,

теоретичне і практичне значення праці і т. ін.

Основна частина наукового тексту – один зі структурних елементів наукового тексту, де представлено методика і техніку дослідження, пошук способів розв'язання проблеми, докази концепції, ідеї, підтвердження або спростування висунутої гіпотези і т. ін.

Висновки – один зі структурних елементів наукового тексту, що містить результати виконаної роботи, перспективи подальшого дослідження.

Абзац (нім. *Absatz* – пауза, відступ) – 1) структурно-змістова частина зв'язного тексту, позначена відступом управо в початковому рядку, яка складається з одного чи кількох речень, об'єднаних тісними смисловими і граматичними зв'язками; 2) абзацний відступ.

Зв'язність наукового тексту – поєднання компонентів наукового тексту між собою за змістом.

Текст з лінійним, або ланцюговим, зв'язком – текст, частини якого (речення, абзаци) поєднані послідовно: кожне наступне речення розвиває думку попереднього, таким чином, об'єднуючись за змістом і будовою в ланцюговий текст. Ланцюговий зв'язок властивий описовим текстам.

Текст з паралельним зв'язком характеризується паралелізмом структурних компонентів (речень, висловлювань, абзців, надфразових єдностей тощо): події, явища (часто незалежні одні від одних) описані в ньому, передаються на письмі не ланцюгово за плином розповіді, а одночасно, почергово. Паралельний зв'язок більше властивий розповідним текстам, однак використовують його і в описових.

Складання плану – вид роботи з текстом, засіб засвоєння і розуміння прочитаного, шлях до вивчення (складання, підготовки) композиції тексту.

План наукового тексту (від лат. *planum* – площина) –

короткий перелік проблем, досліджуваних у науковому тексті; порядок розміщення частин якого-небудь викладу, його композиція; система взаємопов'язаних завдань, що визначають порядок і послідовність виконання дослідження. План розкриває зміст тексту і відновлює його в пам'яті.

Види плану

1) за структурою:

- **простий план** – той, у якому зазначені лише основні питання, пункти плану перелічують основні мікротеми тексту;

- **складний план** містить поруч з основними питаннями ще і додаткові – підпункти основних питань.

2) за способом оформлення пунктів плану:

- **питальний план** складають за допомогою питальних речень, які розкривають проблематику тексту у логічній послідовності; кожному інформативному центру відповідає одне запитання, а кожне наступне пов'язане з попереднім;

- **номінативний (називний) план** створюється називними реченнями, у яких головний член (підмет) виражений іменником або субстантивованою частиною мови (прикметником, дієприкметником) тільки у формі називного відмінка;

- **тезовий план** – такий план, у якому кожен пункт плану - сформульоване основне положення абзацу, його мікротема. Пункти тезового плану – це відповіді на відповідні пункти питального плану;

- **цитатний план** – план, у якому пункти плану є цитатами з тексту.

Рубрикація наукового тексту — це чіткий і логічний поділ тексту на складові частини, графічне відділення однієї частини від іншої, а також використання заголовків і їх нумерації.

Компресія наукового тексту

Компресія наукового тексту (лат. *compressio* – стискання) – членування тексту на блоки інформації, їх називання, розкриття смислової структури тексту. Різновиди компресії наукового тексту – тези, конспект, анотація, реферат.

Текст науковий вторинний – різновид наукового тексту, основна мета якого – опис змісту первинних текстів (конспекти, реферати, анотації, рецензії, тези, науково-технічні огляди, наукові звіти, резюме і т. ін.).

Текст науковий первинний – різновид наукового тексту, основна мета якого – передавання первинних наукових відомостей, отриманих у процесі наукових досліджень (монографія, дисертація, дипломні, магістерські роботи, наукова стаття, наукова доповідь та ін.).

Тези (від гр. *thesis* – положення, твердження) – коротко і послідовно сформульовані основні ідеї, думки, положення певного наукового тексту (статті, доповіді, лекції чи повідомлення), що вбирають суть висловленого. Тези відрізняються від повного тексту відсутністю деталей, пояснень, ілюстрацій.

Види тез:

- **вторинні тези** слугують для виділення основної інформації в тому чи іншому джерелі (наприклад, підручнику, монографії, статті) під час читання, реферування, їх призначення - створити модель змісту тексту, яку можна було б осмислювати далі, а обсяг тез відповідає кількості інформаційних центрів тексту, зазвичай їх складають мовою автора;

- **оригінальні тези** створюють як первинний текст, призначення якого – зорієнтувати читача у змісті наукового тексту.

Тезування – послідовно сформульовані основні ідеї,

думки та положення доповіді, лекції, статті.

Конспект (від лат. *conspectus* – огляд) - стислий письмовий виклад змісту книги, статті, лекції і под., що складається з плану й тез, доповнених фактичним матеріалом.

Види конспекту

1) за способом конспектування:

- **вільний** (думки автора передаються своїми словами);
- **текстуальний** (текст записують у вигляді цитат);
- **змішаний** (вільний виклад поєднано з цитуванням);
- **плановий** (укладається за попередньо складеним планом наукового джерела);
- **опорний** – (система опорних сигналів, що мають структурний зв'язок).

2) за обсягом:

- **стислий конспект** передає в узагальненому вигляді найсуттєвішу інформацію тексту;
- **докладний (розгорнутий) конспект** містить також відомості, які конкретизують, мотивують, деталізують основні положення тексту у вигляді доведень, пояснень, аргументів, ілюстрацій тощо.

3) за джерельною базою:

- **К.** за одним джерелом;
- **тематичний К.** укладається за кількома джерелами на одну тему.

Анотування – це процес створення анотації, аналітико-синтетичного опрацювання інформації, мета якого – отримання узагальненої характеристики наукового документу, що розкриває логічну структуру та найсуттєвіший зміст.

Анотація (лат. *annotatio* – зауваження) – 1) один із видів скороченої форми представлення наукового тексту, що дає змогу зробити висновок не лише про призначення,

цінність, спрямованість і т. ін., але й про доцільність їх докладного вивчення; 2) короткі відомості про книгу, статтю, монографію з погляду призначення, змісту, виду, форми й інших особливостей.

Структурні компоненти анотації:

1. вступ: опис бібліографічних ознак книги (автор, назва, місто, видавництво, рік, кількість сторінок);

2. основна частина: короткий переказ змісту, перелік основних проблем (можна за розділами, главами, параграфами);

3. завершальна частина: актуальність, вказівка, кому ця книга адресована.

4. інколи - відомості про автора (ів) книги, відомості про те, як оцінюють цю книгу у науковому світі.

Види анотації:

1) за функціональним призначенням:

- **анотація довідкова (пояснювальна)** – різновид анотації, що складається з одного-двох речень основне призначення якої уточнити заголовок, повідомити відомості про автора, зміст, жанр та інші особливості наукової праці, що відсутні в бібліографічному описі.

- **анотація рекомендаційна** – різновид анотації, основне призначення якої пропагувати наукову працю, зацікавлювати, переконувати в необхідності прочитання тексту, тому в рекомендаційних анотаціях є дидактична спрямованість, педагогічні рекомендації, методичні поради тощо, за обсягом вони ширші, ніж довідкові.

2) за обсягом та глибиною викладу:

- **анотація описова** – різновид анотації, що узагальнено характеризує зміст первинного наукового тексту і подає перелік основних тем, представлених у ньому, відповідаючи на питання: про що повідомляється у тексті?

- **анотація реферативна** – різновид анотації, основне призначення якої не лише подати перелік основних тем, а

й розкрити їх зміст. Вони відповідають на два питання: про що повідомляється в основному документі? що саме з цього приводу повідомляється?

Ключове слово – слово або словосполучення, що найбільш повно відображає зміст і суть наукової праці або її частини, має істотне смислове навантаження, слугує ключем під час пошуку інформації.

Реферування наукового тексту – це процес аналітично-синтетичного опрацювання інформації, що полягає в аналізі первинного документа, знаходженні найвагоміших у змістовому відношенні даних (основних положень, фактів, доведень, результатів, висновків).

Реферування має на меті скоротити фізичний обсяг первинного документа за збереження його основного смислового змісту, використовується у науковій, видавничій, інформаційній та бібліографічній діяльності.

Реферат (від лат. *refero* – доповідаю, повідомляю) – 1) вторинний документ, результат аналітично-синтетичного опрацювання наукового джерела (статті, монографії тощо), поданий у вигляді стислого викладу наукової праці, вчення, змісту джерела із зазначенням основних положень, фактів, методики, результатів дослідження та збереженням його мовностилістичних особливостей; 2) вид письмового повідомлення, короткий виклад головних думок однієї або кількох наукових праць, поєднаних однією темою, їх систематизація, узагальнення й оцінка.

Види рефератів:

- 1) за кількістю реферованих первинних документів
 - **монографічні**, складені за одним документом;
 - **реферати-фрагменти**, складені за окремою частиною первинного документа (розділом, підрозділом, параграфом);
 - **оглядові** (або **реферат-огляд**) — це реферат на

основі кількох наукових джерел на одну тему, з-поміж яких визначено базове.

2) за читацьким призначенням

- **загальні** послідовно передають зміст документа в цілому і розраховані на широке коло читачів;
- **спеціалізовані** зорієнтовані на фахівців певної галузі знань, акцентують увагу читача на окремих темах або проблемах первинного документа.

3) за обсягом і глибиною викладу:

- **реферат-конспект** - це повний реферат, обсяг якого не лімітується і може складати 10-15% від обсягу первинного документа, залежно від його значущості;
- **реферат-резюме** – це короткий, узагальнений реферат, обсяг якого обмежений - не більше 850 знаків.

4) за формою викладу:

- **текстові;**
- **табличні;**
- **ілюстровані;**
- **змішані.**

5) за укладачем (автором):

- **автореферати**, написані самим автором дисертації, монографії чи іншого твору;
- **неавторські**, складені працівниками реферативної чи інформаційно-бібліографічної служби, професійними референтами.

Автореферат (від лат. *refero* – доповідати, повідомляти), найчастіше - автореферат дисертації, - короткий письмовий виклад положень наукового дослідження, власної праці (наукової чи літературної); стислий переказ її концепції з характеристикою методів і методики дослідження, зроблений самим автором. Призначення автореферату - ознайомити наукових працівників з методикою дослідження, результатами й основними висновками дисертації.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Які знаєте види професійного читання наукового тексту?
2. Назвіть структурні компоненти наукового тексту
3. Яку роль відіграє заголовок у тексті?
4. Що таке абзац?
5. Які ви знаєте композиційні види абзацу?
6. Розкрийте питання про зв'язок речень в абзаці і в тексті.
7. Що таке план тексту?
8. З якою метою створюють план тексту?
9. Дайте визначення поняттю «компресія тексту».
10. Які різновиди компресії тексту вам відомі?
11. Дайте визначення таким поняттям:
 - конверсія наукового тексту,
 - тези,
 - конспект,
 - анотація,
 - реферат.
12. Назвіть функції кожного з них.
13. Перелічіть види кожного з них.
14. Які вимоги пред'являють до створення тез, анотації, конспекту, реферату?

II. Практичний блок

Завдання 1. Опрацюйте наукову працю англійського інженера Л.Солімара, який дає рекомендації з написання наукових статей молодим ученим:

- 1) **прочитайте текст, використовуючи інформаційно-пошукове і аналітико-критичне способи читання;**
- 2) **поділіть текст на абзаци, аргументуйте свій вибір;**

3) виділіть основні структурно-сміслові частини поданого тексту.

Питання про підготовку наукових статей до публікації неодноразово розглядалося з різних точок зору, але все-таки багато його сторін до тепер залишалися без уваги. Викликає здивування також той факт, що великі успіхи, досягнуті за останнє десятиліття в проведенні наукових досліджень, майже не наблизили нас до остаточного вирішення цього питання. На тему про те, як писати статті, написана безліч книг і брошур, але всі вони присвячені або розпливчатым рекомендаціям загального характеру («пишіть зрозуміло», «пояснійте свої думки», «не відхиляйтеся від теми» і т. д.), або порадам відносно технічного оформлення («з одного краю сторінки повинні бути залишені поля», «підписи під малюнками повинні бути віддруковані на машинці», «розмір ілюстрацій не повинен перевищувати 10 см х 15 см» і т. д.). Не заперечуючи серйозності і важливості цих порад, я все ж таки вважаю, що вони зачіпають лише обмежене коло другорядних питань. У цій замітці я не збираюся висловлювати нові ідеї, а просто хочу поділитися своїм досвідом в складанні технічних статей і цінними зауваженнями, які я свого часу отримував від друзів і знайомих. Цілий ряд причин (від звичайної графоманії до прагнення поліпшити своє суспільне становище) спонукає людину писати і публікувати свої наукові роботи. Я не вдаватимуся в подробиці і обмежуся розглядом лише чотирьох головних мотивів: 1) безкорисливе прагнення до поширення знань; 2) турбота про власний пріоритет; 3) неспокій за свою професійну репутацію; 4) прагнення просунути по службі. Тепер мені хотілося б торкнутися становища молодого автора (не має могутніх співавторів), статті якого треба буде пройти рецензування. Як забезпечити прийом статті до опублікування? Звичайно

рецензенти підбираються з числа провідних учених, щоб відфільтрувати із загального потоку рукописів ті, які варто надрукувати (після редагування). На лихо, у відомих учених, як правило, часу мало, а обов'язків багато, до того ж вони несуть тягар адміністративних турбот. Вони не можуть приділити основну частину свого пообіднього часу читанню якоїсь однієї статті, проте саме вони повинні зробити критичні зауваження. Авторів-початківцю варто враховувати цю обставину і, щоб потім не витратити даремно часу на скарги, потрібно писати свою статтю так, щоб вона із самого початку задовольняла вимогам рецензента, гострі очі якого знайдуть найменшу аномалію. Якщо стаття занадто довга, автора обвинуватять у багатослівності, якщо стаття занадто коротка, йому порадять зібрати додатковий матеріал. Якщо він доповідає про суто експериментальну роботу, то буде піддано критиці «обґрунтування», якщо він пропонує на обговорення елементарну теорію, його назвуть «поверховим». Якщо він наводить занадто великий список використаної літератури, його віднесуть до «неоригінальних», якщо він узагалі ні на кого не посилається, на ньому поставлять клеймо «самовпевненого». Тому я пропоную компроміс. Стаття повинна мати обсяг від 8 до 12 сторінок, видрукованих на машинці (через два інтервали і з правильно залишеними полями, звичайно), і близько однієї третини її варто зайняти математичними формулами. У формулах не слід скупитися на інтеграли і спеціальні функції. Кількість посилань на літературу повинна коливатися між шістьма і дванадцятьма, причому половина з них має належати до відомих праць (рецензент чув про них), а половина, що залишилася, – до невідомого (рецензент про них не чув). Використовуючи наведені вище поради, автор може бути впевнений, що стаття пройде незалежно від її змісту. Побіжний перегляд такої статті викликає прихильність

рецензента. Далі все залежить від його реакції протягом наступних тридцяти хвилин. Якщо за цей час він зможе швидко зробити критичні зауваження по трьох несуттєвих помилках, стаття буде прийнята. Якщо рецензент не знайде очевидних пунктів, що заслуговують критики, його протидія тільки зміцниться. Він візьме перше припущення, що потрапило на очі (причому саме те, що є невиразним), оголосить його необґрунтованим і порадить повернути статтю для доопрацювання. Таким чином, головне завдання автора – дати рецензентові матеріал для трьох несуттєвих зауважень. Нижче ми наводимо кілька рекомендацій для полегшення вибору такого матеріалу: 1. Підберіть невдалу назву (усі рецензенти люблять пропонувати свої заголовки). 2. «Забудьте» визначити одне з позначень у першому ж рівнянні. 3. Зробіть орфографічну помилку в слові (тільки в одному!), що часто пишуть з помилкою. 4. Відхиліться від звичайних позначень (мова йде тільки про один параметр). 5. Пишіть $\exp(x)$ і ex упереміж. Вимоги до вже відомого автора (який надрукував щонайменше десяток робіт) значно нижчі. Він може писати барвистий вступ, порушити кілька гострих питань в основному тексті, може зізнатися, що він не повністю розуміє результати своїх досліджень і т. ін.». Сподіваюся, що приведені мною зауваження сприятимуть кращому розумінню суті роботи по складанню наукової статті і в той же час послужать керівництвом для авторів, що починають.

(ж. Морфологія. 2009. том III. №1)

Завдання 2. Складіть питальний, номінативний (простий і складний), а також тезовий плани статті з попереднього завдання, дотримуючись порад, викладених у пам'ятці «Як складати план наукового тексту» (Див. Додаток А).

❖ **Опрацюйте пам'ятку «Як складати план наукового тексту» (Див. Додаток А).**

Завдання 3. Опрацюйте подані тексти. Визначіть типи зв'язку речень у них (ланцюговий чи паралельний), а також засоби зв'язку речень.

Текст I. Під час розкопок археологів на тих чи тих територіях України часто знаходять тризуб, який, на погляд науковців, мав важливе значення для одного з давніх слов'янських племен. Це міг бути або його символ, або знак влади вождя племені. Згодом, у часи Володимира Святославовича (його ще називали Володимиром Великим), тризуб з'являється на монетах Русі й стає князівським знаком, добре знаним і за її межами. Його разом із владою успадковують Володимирові наступники на престолі. Тризуб часто трапляється на варязьких мечях (тих, які були на службі в київських князів), знайшли його і в гербі Анни Ярославни, доньки Ярослава Мудрого, королеви Франції. Цим знаком володарі руських земель скріплювали договори з іншими державами, він був на поясах княжих дружинників.

Текст II. Яке значення вкладалося в тризуб? Єдиної відповіді на це запитання в істориків немає. Одні вважають, що він уособлював три стихії: повітря, воду й землю. Інші переконані: тризуб – це обожнення рибальського знаряддя (покликаються на те, що знаходять його в інших країнах). Ще інші наполягають: це стилізоване зображення сокола. Є й версія про те, що він – відтворення предмета, схожого на булаву – символ влади. Таких тлумачень декілька десятків. Отже, єдиного усталеного погляду в поясненні тризуба немає. Науковці сходяться на основному: він найбезпосереднішим чином пов'язаний з княжою особою та символізує її владу. Тут ніяких суперечок бути не може.

Завдання 4. Спроктуйте композицію власного магістерського дослідження. Зверніть увагу не лише на основні компоненти композиції, але й на графічне оформлення плану роботи.

Завдання 5. Прочитайте наукову статтю за темою вашого магістерського дослідження поглибленим способом читання, використовуючи загальноприйняті помітки. Визначіть структуру статті.

Завдання 6. Складіть опорний конспект використовуючи цитати, виписки за статтею, яку опрацьовували, виконуючи завдання 5.

❖ Скористайтеся порадами до складання конспекту, поданими у пам'ятці «Як складати конспект наукового тексту» (Див. Додаток В).

Завдання 7. Опрацюйте подану нижче статтю, напишіть за нею тези, дотримуючись порад до складання тез.

❖ Скористайтеся порадами з пам'ятки «Як складати тези наукового тексту» (Див. Додаток Б).

Резнік Г.О.

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

Основні положення Конвенції ООН про права дитини

Міжнародна спільнота завжди приділяла дуже багато уваги правам дитини. Це і не дивно, адже з впевненістю можна констатувати, що діти є найменш захищеною категорією населення. Як показує історія, було створено багато організацій які опікувалися правами дітей і було прийнято низку документів які декларували та захищали

права дитини. Одним з таких документів є Конвенція ООН про права дитини.

Конвенція ООН про права дитини прийнята односторонньо Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року. Слід зауважити, що вона прийнята лише через 10 років після Міжнародного року дитини (1979 р. – міжнародний рік захисту дітей) та лише через 30 років після прийняття декларації прав дитини.

Отже, Конвенція про права дитини складається з преамбули, 3 частин та 54 статей. Преамбула - вступна частина, що визначає цілі створення даної конвенції, етапи створення та проголошує основні ідеали виписані в Конвенції. Так, в преамбулі згадується загальна Декларація прав людини, Женевська Декларація прав дитини 1924 року, Декларація прав дитини 1959 року, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, Міжнародні зобов'язання щодо прав людини та «Пекінські правила». В преамбулі акцентується увага на тому, що дитина потребує спеціальної охорони та піклування як до, так і після народження і основну роль в цьому процесі повинна відігравати сім'я як основний осередок суспільства який має забезпечити особливе піклування та допомогу дитині. Для захисту прав дітей та поліпшення умов їх життя, наголошується про важливість міжнародного співробітництва в сфері захисту прав дитини, особливо в країнах, що розвиваються.

Частина перша Конвенції складається з 1-41 ст. По суті, це є основні статті які дають визначення поняттю дитини, визначають права дитини, зобов'язання держав-сторін які підписали дану Конвенцію. Згідно зі ст.1 Конвенції: “дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття

раніше”. Перша частина Конвенції про права дитини містить загальні принципи які зобов’язують держав-учасниць забезпечувати рівні права дітей незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану, стану здоров’я; забезпечувати умовами для реалізації дітьми своїх інтересів; вживати всі необхідні заходи по попередженню дискримінації прав дітей.

Відповідно, розділи II та III Конвенції ООН про права дитини містять статті, що визначають порядок діяльності Комітету з прав дитини, що створюється з метою розгляду прогресу, досягнутого державами-сторонами щодо виконання зобов’язань, взятих згідно з Конвенцією про права дитини та формальні положення які регламентують порядок набуття чинності Конвенцією. Слід зазначити, що дуже важливим є закріплення у Конвенції положення про те, що Держави-сторони зобов’язані подавати Комітету через Генерального секретаря Організації Об’єднаних Націй доповіді про вжиті ними заходи щодо закріплення визнаних у Конвенції прав та прогрес, досягнутий у здійсненні цих прав; держави-сторони зобов’язані, використовуючи належні та дійові засоби, широко інформувати про принципи і положення Конвенції як дорослих, так і дітей. Ці положення констатують той факт, що метою Конвенції є не лише виявлення порушень прав дитини, а й поширення знань про права дитини є найкращим захистом проти їх порушень.

Згідно з традиційною класифікацією прав людини, права дитини, що задекларовані Конвенцією можна поділити на:

Громадянські права (право на ім’я та національність, право на життя, право на самобутність, принцип недискримінації);

Політичні права (право на свободу думки, свобода

вираження, свобода зібрань, свобода віросповідання, вільний доступ до інформації);

Соціальні права (право на освіту, право на охорону здоров'я, право на соціальне забезпечення);

Культурні права (право на відпочинок та дозвілля, право на залучення до гри та участь у культурному та мистецькому житті);

Економічні права (держави мають забезпечити реалізацію економічних прав).

Як бачимо, права задекларовані Конвенцією співпадають з традиційною класифікацією прав людини.

Конвенція ООН про права дитини має вищу юридичну силу порівняно з іншими міжнародними та національними правовими актами. Держави – учасниці Конвенції зобов'язані запровадити Конвенцію на своїй території, привівши національне законодавство відповідно до положень даного документу.

На сьогоднішній день, Конвенцію ратифікували 192 держави які зобов'язались неухильно дотримуватись положень Конвенції щодо захисту прав дітей але й до тепер, в усьому світі, дитина залишається найменш захищеною ланкою суспільства чії права дуже часто порушуються або не визнаються взагалі.

Список літератури

1. Конвенція “Про права дитини” від 20 листопада 1989 р. (Рат. 27.02.1991). - Відомості Верховної Ради України. 1991 р. - № 13, ст. 145 .

Завдання 8. Складіть анотацію до статті Резнік Г.О. «Основні положення Конвенції ООН про права дитини» (подана у попередньому завданні), дотримуючись рекомендацій до складання анотацій. Визначіть у кожному тексті ключові слова та словосполучення.

❖ **Скористайтеся порадами з пам'ятки «Як складати анотацію наукового тексту» (Див. Додаток Д).**

Завдання 9. Складіть анотацію до власної статті, дотримуючись вимог, які пред'являються до створення анотацій.

Завдання 10. Підготуйте реферат з наукового джерела за темою вашого наукового дослідження. Опрацюйте реферат для виголошення його в аудиторії.

❖ **Скористайтеся порадами з пам'ятки «Як реферувати науковий текст» (Див. Додаток Е).**

III. Теми рефератів та інформаційних проєктів

1. Графічне оформлення змісту наукового дослідження.
2. Архітектура наукової роботи (анотація, вступ, теоретична та практична частини, висновки, тощо).
3. Джерела інформації для наукових досліджень.
4. Форми та методи роботи з науковими джерелами.
5. Вимоги до графічного оформлення складного плану.
6. Вимоги до графічного оформлення змісту наукового дослідження.

Тема 5

**Наукова стаття як різновид наукового тексту.
Наукова рецензія. Науковий відгук**

Питання для обговорення

1. Стаття як самостійний науковий твір. Вимоги до наукової статті.

2. Апробація результатів наукового дослідження. Наукометричні бази даних.
3. Рецензія, відгук як критичне осмислення наукової праці.
4. Науковий етикет.

Глосарій до теми

Джерело наукової інформації – документ, що містить науковий факт або є результатом аналітичного та логічного опрацювання.

Публікація (лат. *publicatio* - оголошую всенародно, оприлюднюю) - це доведення до загального відома за допомогою преси відповідної інформації (в даному випадку - наукової).

Стаття – 1) науковий або публіцистичний твір невеликого розміру в збірнику, журналі, газеті; 2) самостійний розділ, параграф у юридичному документі, описі, словнику.

Стаття наукова – вид наукової публікації невеликого розміру, де описано кінцеві або проміжні результати дослідження, обґрунтовано способи їх отримання, а також окреслено перспективи наступних напрацювань. Присвячена певній темі, адресована фахівцям, друкується у фахових часописах або в збірниках наукових праць.

Види наукових статей:

1) за змістом:

- **власне наукові** – присвячені викладу основних результатів наукового дослідження;

- **науково-популярні** – адресовані непрофесійній читацькій аудиторії;

- **науково-навчальні та науково-методичні** – містять практичний виклад закономірностей, досліджуваних об'єктів, методи їх застосування у практичній діяльності;

- **науково-публіцистичні** – присвячені проблемам, що

актуальні для наукового співтовариства.

2) За науковим завданням:

• **теоретичні;**

• **прикладні.**

за способом розкриття матеріалу:

• **повідомлювальні** - інформують про нові результати дослідження;

• **оглядові** – містять характеристику стану і перспектив наукових досліджень у певній галузі науки;

• **проблемні** – подають аналіз проблеми, яка не одержала всебічного осмислення;

• **методологічні** – містять обґрунтування методології розв'язання проблеми.

• **дискусійні** - про суперечливі питання науки.

Обов'язкові елементи наукової статті:

– постановка проблеми у загальному вигляді, її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;

– аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми і на які спирається автор;

– виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;

– формулювання цілей статті (постановка завдання / мети);

– виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;

– висновки даного дослідження;

– окреслення перспектив подальших розвідок у цьому напрямі.

Апробація (від лат. *approbation* – схвалення) –

1) офіційне визнання, затвердження, перевірка на практиці, у реальних умовах наукових положень, концепцій,

методології і т. ін.; 2) спосіб скорегування, доопрацювання, компетентного оцінювання.

Наукометрична база даних — це бібліографічна і реферативна база даних з інструментами для відстеження цитованості наукових публікацій, опублікованих у наукових виданнях. Це також пошукова система, яка подає статистичні дані про стан і динаміку показників затребуваності, активності та індексів впливу діяльності окремих вчених і дослідницьких організацій.

Деякі відомі бібліографічні бази даних: **Web of Science, Scopus, Google Scholar, Index Copernicus, Web of Knowledge, Astrophysics, PubMed, Mathematics, Chemical Abstracts, Springer, Agris, GeoRef.**

Реферативний журнал – періодичне видання, яке містить реферати, тобто короткі перекази наукових праць, або інших наукових публікацій з якоїсь галузі науки або техніки.

Наукова конференція – (від лат. *conferentia*, від *confero* – збираю в одне місце) – заздалегідь заплановане, організоване зібрання науковців для обговорення певної проблематики, визначеної заздалегідь.

Дискусія (лат. *discussio* – розгляд, дослідження) – публічне обговорення певної проблеми або окремих питань на зборах, конференціях, у пресі з метою досягнення істини.

Полеміка – вид дискусії, метою якої є утвердження певних цінностей з використанням коректних прийомів.

Порівняльна характеристика дискусії і полеміки (за О.М.Семенов)

Дискусія	Полеміка
<u>Мета</u> – з'ясувати і зіставити різні погляди та досягти певного	<u>Мета</u> – захистити і утвердити власну думку через спростування думки

ступеня згоди між учасниками спільного рішення стосовно теми дискусії	супротивника
<u>Учасники</u> – опоненти	<u>Учасники</u> – суперники, конкуренти
Тему формулюють заздалегідь, засоби і прийоми коректні і прийнятні для всіх учасників	Допускаються експресивність, ситуативність

Наукова суперечка – словесне змагання між двома або кількома особами щодо певного наукового питання, у якому кожна зі сторін доводить свою думку.

Види наукових суперечок:

- **суперечка-монолог** – науковець сперечається сам з собою;
- **суперечка-діалог** – суперечка двох науковців;
- **суперечка-полілог** – суперечка між кількома чи багатьма науковцями.

Диспут – заздалегідь підготовлена публічна суперечка.

Рецензія — це критична оцінка того чи іншого різновиду творчої роботи: наукової праці, художнього твору, вистави, кінофільму, публікації у фаховому журналі тощо.

Наукова рецензія (лат. *recensio* – огляд, обстеження) – спеціальний критичний текст-аналіз наукового джерела (джерел) з оцінкою та викладом зауважень, рекомендацій і пропозицій, розрахований на певне коло фахівців.

Науковий відгук – стисла форма письмової оцінки науково-дослідної роботи; висновок уповноваженої особи

про результати наукової діяльності; документ, у якому висловлено думку спеціаліста, зазвичай щодо наукової праці, яка має бути оприлюднена.

У відгуку мають відображення такі елементи наукового дослідження:

1. зв'язок теми з актуальними проблемами науки сьогодення;
2. теоретичне і практичне значення розробки теми;
3. композиційна структура роботи;
4. творче використання наукової і методичної літератури з проблеми;
5. якісна і кількісна характеристика зібраного матеріалу;
6. ступінь самостійності студента у виконанні роботи;
7. характеристика висновків і узагальнень;
8. повнота списку використаної літератури;
9. культура цитування;
10. стан грамотності та якість оформлення;
11. позитивні якості та недоліки роботи.

Наукова етика – це сукупність встановлених та визнаних науковою спільнотою норм поведінки, правил, моралі наукових працівників, зайнятих у сфері науково-технологічної та науково-педагогічної діяльності.

Запитання для самоконтролю:

1. Поясніть поняття «апробація наукового дослідження»
2. Які засоби апробації ви знаєте?
3. Що таке науковий диспут?
4. Які прийоми ведення наукового диспуту ви знаєте?
5. Що таке стаття як жанр?
6. Які функції виконує наукова стаття?
7. Які види статей існують в науковому стилі?
8. Що таке рецензія? Назвіть її функції.
9. Що таке відгук?
10. Що є спільного між відгуком і рецензією і чим вони

- різняться?
11. Розкрийте основні правила оформлення покликань.
 12. Розкрийте поняття «наукова етика».
 13. Що таке авторське право?

II. Практичний блок

Завдання 1. Опрацюйте дві наукові статті за проблематикою вашого наукового зацікавлення за такими питаннями:

1) проаналізуйте їх заголовки з погляду функціонального навантаження, мовного оформлення, відповідності темі статті. Чи є серед них такі, які, на вашу думку, варто відредагувати.

2) Проаналізуйте статтю за планом:

- тема, основна проблема, головна думка;
- мета і завдання автора;
- узгодженість назви статті з основним змістом;
- композиція статті, висновки;
- доречність застосування мовних засобів;
- наявність цитувань;
- оформлення списку літератури.

Завдання 2. Виділіть ключові слова в заголовках статей. Які заголовки влучно відображають проблему дослідження, а які ні? Обґрунтуйте свою відповідь.

1) «Дидактичні та психологічні аспекти впровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес»;

2) «Культура наукового мовлення»;

3) «Організація інклюзивного навчання в умовах реформування освіти»;

4) «Умови формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів у процесі фахової підготовки»;

5) «Передумови створення сприятливого

інвестиційного клімату на Прикарпатті»;

6) «Електронний документообіг та проблеми з його впровадженням в органах державного управління»;

7) «Виникнення поняття «ощадливе виробництво»;

8) «Психологічний зміст управлінської діяльності у навчальному закладі»;

9) «Організація діяльності директора школи в умовах реформування освіти»;

10) «Особливості організації науково-методичної роботи в малокомплектній школі».

Завдання 3. Напишіть наукову статтю за одним із аспектів свого магістерського дослідження, дотримуючись усіх вимог до створення наукової статті.

❖ **Скористайтеся пам'яткою «Як успішно написати наукову статтю» (Див. Додаток З).**

Завдання 4. Напишіть рецензію на одну зі статей, вміщених у цьому посібнику або на статтю зі збірника наукових праць магістрантів.

❖ **Скористайтеся пам'яткою «Як написати рецензію на наукову статтю» (Див. Додаток И).**

Завдання 5. Напишіть відгук про свою майбутню магістерську роботу (можете обмежитися позитивними, сильними сторонами своєї магістерської роботи), використовуючи (за бажанням) наведені нижче стереотипні мовленнєві формули:

У роботі подано аналіз; багатий фактичний матеріал, наведений у роботі автора, підтверджує; у цілому відзначаючи позитивні якості роботи, не можна не сказати про окремі помилки і неточності; в роботі подано огляд...

Автор стверджує, що...; отже, основна думка

полягає в тому, що...; дослідник справедливо відзначає, доказово критикує; впевнено показує; спростовує тезу про те, що...; необґрунтовано стверджує, що...; вдало вирішує питання; занадто категорично пише; глибоко аналізує; чітко визначає; спрощено показує; детально аналізує.

Завдання 6. Проаналізуйте фрази з наукових робіт магістрантів, виправте помилки, якщо вони є.

Висвітлення проблеми зміцнення та збереження здоров'я ставить за мету дослідження - дослідити та проаналізувати розвиток та формування здорового способу життя підлітків в галузі соціально-педагогічної діяльності. 2) У своїй роботі я показала, як потрібно зацікавити дітей на уроках мови, використовуючи інноваційні технології та досягти певного успіху. 3) Щоб описати формування зв'язного мовлення учнів, я вирішила проводити дослідження в Устя-Зеленській гімназії з початковою школою, з учнями 3А та 3Б класу. 4) Формування зв'язного мовлення учнів початкової школи засобами проектної діяльності я вивчаю, спостерігаю й аналізую усне мовлення учнів, а також творчих письмових робіт учнів. 5) Уже будучи молодшим школярем, розвиваю творчі здібності, нахили та інтереси

III. Теми рефератів та інформаційних проєктів

1. Узагальнення, відбір та обробка наукової інформації.
2. Мовні кліше: непотріб чи необхідність.
3. Огріхи студентських наукових робіт.
4. Авторське право: моральний і правовий аспекти.
5. Наукометричні бази даних.

Тема 6

Переклад і редагування наукового тексту.

Наукова доповідь. Науковий виступ. Електронна презентація наукового виступу

Питання для опрацювання

1. Суть і види перекладу.
2. Особливості редагування наукового тексту. Найпоширеніші помилки в наукових текстах та шляхи їх уникнення.
3. Науковий виступ. Різновиди наукової доповіді, їх підготовка.
4. Електронна презентація наукової доповіді.

Глосарій до теми

Переклад – 1) процес відтворення змісту письмового тексту чи усного вислову засобами іншої мови із збереженням єдності змісту і форми (стилістичної своєрідності); 2) результат цього процесу.

Види перекладу:

1) за формою

- **письмовий переклад** – переклад, викладений у письмовій формі.

- **усний переклад** - під час особистого контакту фахівців під час укладання контрактів, на виставках, міжнародних наукових конференціях, на лекціях, під час доповідей та ін.).

Усний переклад є послідовним і синхронним.

- **послідовний переклад** - це усний переклад повідомлення з однієї мови іншою після його прослуховування. Важливо, щоб переклад здійснювався у паузах промови після логічно завершених частин, щоб слухачам був зрозумілий контекст.

- **синхронний переклад** робить перекладач-професіонал одночасно з отриманням усного повідомлення.

2) за способом перекладу:

- **буквальний (дослівний) переклад** – переклад, у якому зберігається порядок слів, граматичні конструкції, навіть не властиві мові, якою перекладають, можливе порушення мовних норм;

- **адекватний переклад** – переклад, який точно передає зміст оригіналу і відповідає всім нормам літературної мови.

3) за змістом:

- **суспільно-політичний** - переклад суспільно-політичних матеріалів, виступів політичних діячів, інтерв'ю, матеріалів прес-конференцій, дипломатичних документів, наукових праць із політології та соціології;

- **художній** - переклад творів художньої літератури, який дає змогу долучитися до скарбів світової літератури);

- **науково-технічний** - переклад для обміну науково-технічною інформацією.

4) за обсягом:

- **повний переклад** – переклад усього тексту оригіналу;

- **реферативний переклад** – це 1) письмовий переклад заздалегідь дібраних частин оригіналу, що становлять зв'язний текст; 2) виклад основних положень змісту оригіналу, що супроводжується висновками й оцінюванням. Такий переклад у 5-10 разів коротший за оригінал.

- **анотаційний переклад** – це стисла характеристика оригіналу, зокрема перелік основних питань, іноді з критичною оцінкою. Обсяг – 500 друкованих знаків. Роблять для загального ознайомлення фахівців із науковою статтею, науково-популярною книгою тощо.

Автоматизований (комп'ютерний) переклад – переклад за допомогою спеціальних компютерних програм, інтернет-ресурсів. На сьогодні створено багато

практичних систем автоматизованого перекладу: системи SYSTRAN, LOGOS, ALPS, METAL, GETA та ін.

У світі існують перекладацькі асоціації: Міжнародна федерація перекладачів (фр. FIT), Міжнародна асоціація синхронних перекладачів (англ. International Association of Conference Interpreters (АПС)).

Транслітерація, або транслітерування — передача тексту й окремих слів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи, тобто передача однієї писемності літерами іншої.

Редагування наукового тексту (від лат. *redactus* - приведений в порядок) - це процес виправлення редагованого тексту відповідно до чинних норм літературної мови і наукового стилю зокрема (усунення невиправданих повторів, запозичень, семантичних і граматичних неточностей, композиційних порушень і т.п.) зі збереженням загального авторського задуму, теми та ідеї тексту. «Суть редагування - співтворчість з автором, що вимагає глибокого проникнення в його задум та осягнення своєрідності його манери письма» (О.М. Семенов, О.М. Рудь).

НАУКОВА ДОПОВІДЬ. НАУКОВИЙ ВИСТУП

Науковий виступ – публічне виголошення промови (думки) з певного питання.

Наукова доповідь – жанр наукового стилю, що передбачає розгорнуте повідомлення на спеціальну тему, фіксується в усній чи письмовій формі і виголошується на засіданні наукового товариства.

Різновиди доповідей:

• **тематична доповідь** – подає розгорнутий виклад певної наукової проблеми;

- **інформаційна доповідь** – пропонує інформацію про стан справ у відповідній галузі наукової діяльності;

- **звітна доповідь** – узагальнює результати науково-дослідної роботи науковця чи колективу науковців.

Етапи підготовки наукової доповіді:

1) **етап інтенції (винайдення)** – формується задум, мотивація, тема, мета, ідея, обсяг інформації, виробляється концепція;

2) **етап елокуції** – словесне оформлення думки;

3) **етап меморії** – запам'ятовування;

4) **етап акції** – публічне виголошення.

Концепція – система поглядів, розуміння певних явищ, процесів, набір доказів при побудові наукової теорії.

Мовна майстерність – здатність особистості для викладу своїх думок обирати з кількох можливих мовних варіантів найбільш вдалий, точний з семантичного і стилістичного поглядів.

Мовнокомунікативна компетенція – сформована система професійних знань, комунікативних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, загальної гуманітарної культури, інтегральних показників культури мовлення, необхідних для якісної професійної діяльності.

Прийоми активізації уваги слухача:

- прийом співучасті – апелювання до спільності інтересів;

- прийом текстового очікування – подається спочатку факт, а потім його пояснення;

- прийом психологічної паузи між блоками інформації – тривалість 5-7 секунд;

- прийом парадоксальної ситуації – розгляд однієї події в різних аспектах;

- прийом постановки проблемного питання – формулювання на початку виступу проблемного питання і пошук відповіді на нього впродовж виступу спільними зусиллями із слухачами;

- прийом використання фактичного матеріалу, засобів наочності, прикладів, статистичних даних, таблиць, схем, графіків з метою поглиблення уяви слухачів про предмет виступу.

Презентація електронна (лат. *praesento* – передаю) – 1) спосіб подання наукової інформації за допомогою мультимедіа-можливостей (зображення, звуку, відео), які відповідають за зорове, слухове, кінестетичне сприйняття інформації, задля поглиблення сприйняття інформації учасниками наукового заходу; 2) набір картинок-слайдів на певну тему, які зберігаються у файлі спеціального формату.

Етапи підготовки презентації:

- написання сценарію презентації;
- складання плану, конспекту, вибір форми і стилю виступу;
- підготовка відповідей на можливі запитання;
- підбір демонстраційних матеріалів (слайдів, відеороликів і т.п.).

Запитання і завдання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняттю «переклад».
2. Перелічіть види перекладу.
3. Що таке редагування тексту?
4. Доберіть приклади складних випадків керування в наукових текстах.
5. Назвіть помилки вживання дієслівних форм на –но, –то.
6. Чим відрізняється науковий виступ від наукової доповіді?

7. Яку роль відіграє науковому виступі особистість промовця?
8. Розкрийте мету і практичне значення наукових заходів.
9. Розкрийте мету публікування результатів наукового дослідження у фахових друкованих виданнях.
10. Охарактеризуйте суть, мету і практичне значення електронних презентацій для наукового виступу.
11. Що таке наукова доповідь?
12. З яких етапів складається підготовка наукової доповіді?
13. Які основні функції виконує електронна презентація доповіді?
14. З яких етапів складається підготовка електронної презентації доповіді?
15. Які основні вимоги до електронної презентації доповіді?

II. Практичний блок

Завдання 1. Оберіть серед поданих словосполучень ті, які відповідають чинним нормам слововживання.

I. Саме завдяки ньому - саме завдяки йому; статтів - статей; вживання у більш вужчому значенні - вживання у вужчому значенні; більше ста опитаних - понад сто опитаних; одна третина студентів - третина студентів; двохрічна перерва - дворічна перерва; їх науковий керівник — їхній науковий керівник; моє особисте враження - особисте враження; з других джерел – з інших джерел; завідувач відділом - завідувач відділу; ввиду того, що - через те, що - зважаючи на те, що...; у повному об'ємі - у повному обсязі; діючі документи - чинні документи; через деякий час – згодом – незабаром; з точки зору – з погляду; ряд праць - низка праць; справа в тому - річ у тім;

II. Правильно – вірно; дозволяє сказати - дає змогу сказати; виконано мною - я виконав (-ла); в одній і той же час – водночас; до останнього часу – донедавна; бігло

(поверхнево) ознайомитися - побіжно ознайомитися;
определення - визначення; беззаперечні докази -
неспростовані докази; з цього часу – відтепер; смисл життя
- сенс життя; в цілому передбачено - загалом передбачено;
у кінцевому рахунку - врешті-решт; установка – настанова;
як правило – переважно – здебільшого; тим не менше –
проте – однак - попри це; складати частину - становити
частину; розробка питань - розроблення питань; відповідно
з дослідженнями - відповідно до досліджень; згідно до
розпорядження - згідно з розпорядженням – відповідно до
розпорядження – за розпорядженням.

Завдання 2. Запишіть українські власні назви латиницею, використовуючи систему транслітерації:

Прізвище, ім'я, по батькові своє, рідних і друзів – не менше 5 осіб.

Завдання 3. Запишіть англійською мовою основну інформацію про себе як магістранта:

- 1) прізвище, ім'я, по батькові,
- 2) магістрант кафедри... педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
- 3) назву своєї магістерської роботи,
- 4) науковий керівник - прізвище, ім'я, по батькові керівника.

Завдання 4. Відредагуйте текст. Прокоментуйте свої правки.

I. У зв'язку з цим особливо актуальними виглядають слова видатного вченого про роль особистості в історії суспільства. Автор зупиняється на найістотніших ознаках художнього тексту. З цілої низки публікацій на цю тему зрозуміло, що порушена проблема є актуальною. На уроках

з використанням дидактичних ігор в учнів спостерігається збудження інтересу до навчання. Причиною плутання мовних одиниць близькоспоріднених мов є... На сторінках часопису читачі ознайомлюються із пробами пера молодих талановитих літераторів. Автори статей зупинилися на змістовному наповненні. Учений поставив питання про необхідність кооперування вчителів мови з учителями з інших дисциплін. Учні були ознайомлені з типами тих помилок, які характерні для усного і писемного мовлення. Міністерство освіти, стурбоване володінням української мови, опубліковує рекомендації. Лінгвістична рубрика давала відповіді на найбільш суперечливі мовні проблеми.

II. Бесіда є найбільш поширенішою формою спілкування. Вона здійснюється з ціллю передання інформації, обмін думками, відчуттями і другим. Відповідно з ціллю спілкування відрізняють бесіди ритуальні (такі бесіди характерні обрядам, ритуалам і др.; спілкуючися люди додержуються визначеного мовленнєвого етикета); особистісні (спілкування між близькими людьми — рідними, друзями, дітьми тощо; рахується, що іменно в таких бесідах проявляються етико-психологічні засадничості спілкування, гуманістичні установки індивіду, його етнопсихологічні особовості) та ділові (їхнім предметом є, як правило, конкретне діло). У залежності від кількості співбесідників бесіди розділяють на індивідуальні і групові, оскільки кожна бесіда є актом творчості, прояву індивідуальності то спільних рецептів, сприяючих її ефективності, немає. Тим часом у практиці спілкування, особливо ділового, зложилися визначені вимоги, рекомендації, принципи її проведення. Іменно про ділові бесіди мова йтиметься далі.

Ділова бесіда може виконувати такі функції: обмін діловою інформацією, контроль і координація розпочатих дій, формування перспективних міроприємств,

стимулювання активності партнера по спілкуванню, його розумових здатностей, пошук і розроблення стратегій поведінки тощо. Індивідуальна бесіда характеризується наявністю діалога між двома співбесідниками. Ціллю проведення ділових індивідуальних бесід є уточнення позиції кожного учасника взаємодіяння, отримання доповнювальної інформації про них, знаходження об'яснення тим чи іншим їхнім діям.

Завдання 5. Проаналізуйте причини огрехів електронного перекладу, виправте помилки.

- 1) підлога людини - пол человека,
- 2) гриби розмножуються суперечками - грибы размножаются спорами,
- 3) аркуш винограду - лист винограда
- 4) кореневище, бульба і цибулина схожі тим, що мають нирки - корневище, клубень и луковица похожи тем, что имеют почки,
- 5) втікачі чорниці- побеги черники,
- 6) готівкова хромосома - наличная хромосома,
- 7) пензлик руки - кисть руки,
- 8) колінне горнятко - коленная чашечка,
- 9) ротова порожнеча - ротовая полость,
- 10) роздягнув 1 - раздел 1,
- 11) 11-млосний словник - 11-томный словарь.

Завдання 6. Прослухайте публічні виступи українських науковців. Проаналізуйте один із них за схемою, скориставшись пам'яткою «Схема аналізу публічного виступу» (Див. Додаток Л).

1. «Відкрита лекція «Цінності, зміст та конкурентоспроможність сучасної педагогіки». - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=jjHPyIGx6AE>

2. «Виступ професора Павла Гриценка на засіданні Конституційного Суду України». – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=gtoQKYd4D0Q&t=3309s>

3. «Відкрита лекція Ірини Фаріон з теми «Основи культури мовлення». – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=4itCtverwak>

Завдання 7. Підготуйте письмово (обсягом не більше, ніж на 3-4 хвилини) промову відповідно до ситуації:

«Ви – вчитель молодших класів і водночас працюєте над дослідженням (за темою вашої магістерської роботи), наприклад, над удосконаленням методики викладання певних тем з певного навчального предмету початкової школи, чи над дослідженням учнівського колективу і т.п. Вам необхідно виступити перед батьками своїх учнів з короткою доповіддю про дослідження, переконати їх у його важливості для формування особистості дітей, щоб батьки сприяли і вам, і дітям у цій справі.

❖ Скористайтеся порадами академіка А.Г. Наумівця «Як підготувати науков доповідь» за брошурою «Ви віч-на-віч з аудиторією». - Режим доступу: <http://aphd.ua/yak-pidhotuvaty-naukovu-dopovid-porady-vid-akademika-ah-naumivtsia/>

Завдання 8. Підготуйте за темою вашого магістерського дослідження

1) доповідь (6-7 сторінок) на щорічну студентську конференцію;

2) електронну презентацію цієї доповіді (на 8 слайдів) і апробуйте їх перед аудиторією (виступ на 5 хвилин).

❖ Для створення доповіді скористайтеся порадами, вміщеними у пам'ятці «Як створити наукову доповідь»

(публічний виступ)» (Див. Додаток К).

❖ Для створення електронної презентації скористайтеся матеріалами джерела Семеног О.М. Культура наукової української мови: Посібник. Київ: Академія, 2010. С. 133-141

Завдання 9. Проаналізуйте виступ колеги, підготовлений до завдання 4, скориставшись пам'яткою «Схема аналізу публічного виступу» (Див. Додаток Л).

Завдання 10. Проаналізуйте електронну презентацію наукової доповіді свого колеги, дотримуючись таких критеріїв:

- чи привертає увагу електронний текст презентації,
- інформаційність тексту,
- дотримання мовних норм у тексті,
- шрифт, чи текст набраний оптимальним шрифтом,
- використання малюнків; таблиць, схем, діаграм, доцільність їх використання,
- наявність анімаційних ефектів та їх доцільність,
- підкреслення, виділення тексту кольором, великими буквами,
- естетичність слайдів. Кольорова гама проекту,
- чи дотримана науковість презентації,
- чи оптимально дібраний обсяг інформації,
- чи правильно вибрана послідовність слайдів.:

III. Теми рефератів та інформаційних проєктів

1. Оратор і аудиторія: контакт, вплив, взаємодія.
2. Техніка мовлення оратора.

3. Мистецтво переконувати.
4. Поетами народжуються – ораторами стають (з історії становлення визначних ораторів).
5. Поширені помилки під час перекладу наукової літератури українською мовою.
6. Система українсько-латинської транслітерації: історичний і сучасний аспекти.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ДО ЗАЛІКУ З КУРСУ

“МАЙСТЕРНІСТЬ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ”

1. Предмет і завдання курсу, його наукові основи.
2. Поняття національної та літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови.
3. Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови.
4. Мовні норми.
5. Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора. Комунікативні ознаки культури мови.
6. Комунікативна професіограма науковця.
7. Словники у професійному мовленні. Типи словників. Роль словників у підвищенні мовленнєвої культури.
8. Мистецтво аргументації. Техніка і тактика аргументування. Мовні засоби переконування.
9. Комунікативні вимоги до мовної поведінки під час публічного виступу. Види публічного мовлення.
10. Презентація як різновид публічного мовлення. Типи презентацій. Мовленнєві, стилістичні і комунікативні принципи презентації
11. Культура сприймання публічного виступу. Уміння ставити запитання, уміння слухати.
12. Особливості усного спілкування.
13. Історія української термінології.
14. Теоретичні засади термінознавства та лексикології.
15. Термін та його ознаки. Термінологія як система. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькогалузева термінологія.
16. Проблеми сучасного термінознавства.
17. Українські електронні термінологічні словники.
18. Поняття про науковий стиль української мови. З історії формування наукового стилю української мови.
19. Сучасні тенденції мовного наукостворення.

20. Жанри наукового стилю (реферат, анотація).
21. Жанри наукового стилю (монографія, стаття).
22. Жанри наукового стилю (дисертація, тези).
23. Огляд літератури. Мета дослідження. Гіпотеза дослідження. Завдання дослідження.
24. Методи дослідження. Наукова новизна.
25. Мовне оформлення частин роботи. Цитати.
26. Основні правила бібліографічного опису джерел, оформлювання покликань.
27. Основні вимоги до виконання та оформлювання магістерської, кандидатської робіт.
28. Поняття про компресію.
29. План як важливий засіб організації розумової праці.
30. Тезування.
31. Конспект. Вимоги до складання конспекту наукового джерела.
32. Реферат.
33. Анотація.
34. Особливості мовного оформлення наукового тексту.
35. Поняття про апробацію.
36. Поняття про наукову статтю. Типи статей. Етапність підготовки наукової статті.
37. Будова статті. Вимоги до написання статей.
38. Наукометричні бази.
39. Функції рецензії. Ознаки рецензії. Технології рецензування.
40. Науковий відгук. Офіційний опонент.
41. Особливості мовного оформлення рецензії.
42. Науковий етикет.
43. Суть і види перекладу.
44. Типові помилки під час перекладів наукових текстів українською мовою.
45. Переклад термінів.
46. Особливості редагування наукового тексту.

47. Найпоширеніші синтаксичні помилки у наукових текстах та шляхи їх уникнення.
48. Науковий виступ, етапи його підготовки.
49. Наукова доповідь. Робота над підготовкою доповіді.
50. Електронна презентація доповіді. Етапи підготовки, основні вимоги до презентації.

ДОДАТКИ

Додаток А

Пам'ятка

«Як складати план наукового тексту»

(за Г.Онуфрієнко)

1. Прочитайте заголовок і спрогнозуйте за ним проблему (проблеми) тексту джерела наукової інформації.

2. Перевірте свій прогноз: переглядаючи текст, спробуйте зрозуміти його основні проблеми. Акцнтуйте увагу на початковій і фінальній частинах абзаців та інформації, поданій курсивом.

Пам'ятайте! Початок і кінець абзаців у науковому тексті — це найбільш інформативні місця; інші речення тільки розкривають, деталізують, обґрунтовують, конкретизують головну думку або є сполучними елементами.

3. Читайте уважно весь текст, працюючи над кожним абзацом і визначаючи опорні (ключові) слова, словосполучення та речення, тобто ті, що містять основну інформацію.

4. Прочитайте текст ще раз і розподіліть його на структурно-змістові частини (фрагменти).

Пам'ятайте! Структурно-змістова частина (фрагмент) може бути еквівалентною абзацу, кільком абзацам, частині абзацу, окремому реченню.

5. Виділіть головну інформацію у кожному фрагменті тексту.

6. Сформулюйте запитання до головної інформації кожного фрагмента тексту.

7. Занотуйте питання, які виявляють проблематику тексту, за тим порядком, котрий відповідає логіці тексту, — і ви матимете **орієнтовний питальний план** тексту.

8. Перевірте, чи пов'язане кожне наступне запитання

з попереднім. У разі необхідності уточніть питання — і ви матимете **остаточний варіант питального плану** тексту.

9. Сформулюйте відповіді на всі питання плану — і ви матимете **варіант тезового плану** тексту.

Пам'ятайте! Тези — це не план і не сам виклад тексту, а його стисло сформульовані положення, твердження, ідеї; зв'язок між тезами — лише логічний.

Орієнтуйтеся на те, що тезовий план найчастіше містить 5–6 тез: 1 — вступна теза; 2–4 (5) — основний тезовий зміст джерела; 5 (6) — заключна теза.

10. Трансформуйте двоскладні речення тезового плану в односкладні номінативні — і ви матимете **номінативний план** тексту.

Пам'ятайте! У номінативних (називних) реченнях головний член (підмет) виражено іменником або субстантивованою частиною мови (прикметником, дієприкметником) тільки у формі називного відмінка.

11. Відредагуйте номінативний план. Перевірте:

а) чи всі пункти плану є рівнозначними за обсягом думки?

Примітка. Якщо один із пунктів плану є більшим за обсягом, поділіть його ще на кілька пунктів. Пункти з меншим обсягом думки об'єднайте так, щоб вони були майже рівнозначні за обсягом;

б) чи всі головні проблеми тексту джерела відбито у плані?

Примітка. Якщо ви вважаєте за необхідне виокремити додаткову інформацію, оформіть її у вигляді підпункту плану — і ви матимете **складний (докладний, деталізований, розгорнутий) план**;

в) чи відповідає логіка плану логіці тексту джерела?

г) чи немає граматичних, стилістичних та інших мовних помилок?

Пам'ятка
«Як складати тези наукового тексту»
(за Г.Онуфрієнко)

1. Попередньо перегляньте науковий текст, продумайте мету, яку ви ставите перед собою, приступаючи до її опрацювання.
2. Уважно прочитайте текст, визначте її основну думку.
3. Поділіть текст на смислові частини, визначте всі мікротеми.
4. Сформулюйте пункти плану, логічно пов'яжіть їх між собою.
5. Сприймаючи текстову інформацію, намагайтеся чітко уявити, що є важливим для автора, а що для вас – як читача.
6. Вибирайте для тез основні ідеї та положення, відділивши важливі деталі від подробиць, запишіть їх словами автора або власними словами, розмістивши в певній послідовності.
7. Керуйтеся найголовнішим принципом нотування чужого тексту – не допускайте перекручень змісту.

Пам'ятайте! Рекомендований обсяг тез становить 2-3 сторінки машинописного тексту через 1,5-2 інтервали.

Тези — це не план і не сам виклад тексту, а його стисло сформульовані положення, твердження, ідеї; зв'язок між тезами — лише логічний.

На відміну від відповідного пункту плану теза не просто дає назву структурній частині тексту, а містить головну думку, розкриває суть даного питання.

Укладають тези після поглибленого й аналітико-критичного читання тексту статті, доповіді, складання відповідного плану і виписок.

Тези мають строго нормативну змістово-композиційну структуру:

а) назва, яка відображає головну ідею;

б) преамбула (актуальність і ступінь розробленості проблеми);

в) основні тези-положення (обґрунтування, докази на користь проблеми, яку досліджує автор тексту);

г) заключні тези (основні результати, перспективи).

Кожна теза висвітлює окрему мікротему (частину загальної теми тексту), визначає зміст наступної або підсумовує попередні тези. Зверніть увагу, що посилання на джерела, цитати в тезах використовують рідко, не бажаний і фактичний матеріал.

Формулювання кожної тези починають з нового рядка. Кожна теза містить самостійну думку, яка висловлюється в одному або кількох реченнях. Виклад суті ідеї чи положення здійснюється без наведення конкретних прикладів.

Пам'ятка
«Як складати конспект наукового тексту»
(за Г.Онуфрієнко)

У конспекті прочитаного з самого початку слід записати паспортні дані книги, над якою працюєте (тобто дати бібліографічний опис книги: прізвище та ініціали автора, назва книги, назва міста, в якому вона видана, видавництво, рік видання і кількість сторінок. Це все потрібно записати з титульної сторінки книги, орієнтуючись на бібліографічний опис, який подається перед анотацією книги).

1. З'ясуйте для себе загальну мету конспектування, а саме: який конспект вам потрібний — стислий чи докладний (розгорнутий, деталізований).

Пам'ятайте! *Стислий конспект передає в узагальненому вигляді найсуттєвішу інформацію тексту, а докладний (розгорнутий) конспект включає також відомості, які конкретизують, мотивують, деталізують основні положення тексту у вигляді доведень, пояснень, аргументів, ілюстрацій тощо.*

2. Пригадайте, як ви починали роботу над складанням плану. Ці ж дії допоможуть вам зрозуміти основний зміст тексту і становитимуть підготовчий етап для складання конспекту:

а) прочитайте заголовок та спрогнозуйте за ним проблематику і ключові поняття тексту;

б) перевірте свій прогноз, прочитавши уважно та усвідомлено текст;

в) визначте основну інформацію абзаців: ключові слова, словосполучення, речення;

г) опрацюйте вдруге абзаци й вирішіть, як найдоцільніше скоротити речення з головною

інформацією, і позначте у найзручніший для вас спосіб скорочений варіант абзаців;

д) розподіліть текст на структурно-змістові частини (фрагменти);

е) зазначте в кожному фрагменті головну й неголовну (додаткову) інформацію.

3. Складіть і запишіть план-програму розроблюваного конспекту.

4. Відберіть інформацію, звернувши увагу і на зазначену курсивом, дійсно необхідну для реалізації визначеного плану програми.

5. Здійсніть, опрацьовуючи відібрану інформацію, її комплексну компресію, паралельно використовуючи для цього різноманітні *прийоми концентрації змісту і мовних засобів тексту*:

- визначте і розмежуйте в обраній спосіб ту інформацію, яку передаватимете дослівними формулюваннями з тексту, й ту, що трансформуете у скорочений варіант;

- об'єднайте прості речення у складні;

- коректно спростіть складні (довгі) конструкції;

- вилучіть з речень дієприкметникові та дієприслівникові звороти;

- вилучіть речення з надлишковою інформацією, а також побіжні висловлювання та міркування;

- передайте інформацію (де це є можливим і доцільним) у вигляді таблиць, діаграм, схем, графіків тощо.

6. Логічно об'єднавши відібраний і трансформований матеріал (за допомогою різних засобів організації зв'язного тексту), запишіть його і переконайтесь, що підготували саме конспект.

Примітка. *Доцільно скористатися загальноприйнятим скороченим записом слів (часто вживаних, термінів), наприклад: ін-т – інститут, вид-во –*

видавництво, зб. – збірник, м-во – міністерство, ф-т – факультет, гол. чин. – головним чином, т. ч. – таким чином, у т. ч. – у тому числі, Р – речення, СР – складне речення; умовними позначеннями, символами, математичними знаками.

7. Зазначте в конспекті основну, найважливішу та найціннішу інформацію, використовуючи такі прийоми, як підкреслювання (у т.ч. різними кольорами), позначки (окличні й питальні знаки) на берегах (полях) тощо.

8. Здійсніть самоконтроль, з'ясувавши:

а) чи всю головну інформацію тексту-джерела відбито в конспекті;

б) чи є логічним за побудовою конспект;

в) чи абсолютно точно наведено цитати, цифрові і фактичні дані;

Примітка. *Записуючи цитату, потрібно вказати сторінку, з якої її записано. Цитуючи, не допускайте неточностей у передачі авторського тексту (якщо є виділення, курсив – усе це потрібно позначити відповідними підкресленнями: напівжирний шрифт – прямою лінією, курсив – хвилястою, розрядку – пунктиром).*

г) чи є нормативним за мовним оформленням текст (відсутні орфографічні, лексичні, граматичні та стилістичні помилки).

9. Відредагуйте за результатами здійсненого самоконтролю зміст, структуру та мовне оформлення одержаного конспекту.

Пам'ятайте!

Конспект слід вести в окремому зошиті.

При конспектуванні доцільно використовувати достатні береги в зошиті для запису власних думок, коментарів, оцінок, доповнень, уточнень, які можуть з'явитися пізніше.

Варто використовувати мовні засоби, що виражають хід думок автора та логіку викладу:

Книга присвячена темі (проблемі, питанню) ...

У книзі розглядається (аналізується, узагальнюється) ...

Книга складається з ...

У розділі автор торкається (висвітлює, ставить) питання ...

Сутність проблеми полягає ...

Висунуте положення ілюструється (підкріплюється, підтверджується) такими прикладами (фактами, цифрами)...

Автор доходить висновку ...

Із сказаного випливає ...

На закінчення робиться висновок ...

Оцінку з боку автора і читача (слухача) можна записати з допомогою таких мовних формул: *автор слушно зауважує, переконливо доводить, поділяє точку зору, критикує, заперечує; треба погоди тись, слід відзначити справедливість (помилковість, суперечливість, проблематичність) тощо.*

Пам'ятка
«Як складати анотацію наукового тексту»
(за О.М.Семенов)

1. Оглядово прочитайте науковий текст для отримання інформації про вихідні дані та загальний зміст джерела (назва, жанр, автор, рік і місце видання, структура, обсяг, рубрики, ілюстрації тощо).

2. Повторно прочитайте окремі частини тексту з метою визначення актуальності, цільового і читацького призначення.

3. Визначіть структуру і головну інформацію тексту, з'ясуйте, як розглядаються і розв'язуються поставлені проблеми; яких висновків доходить автор.

4. Стисло охарактеризуйте наукову працю, враховуючи те, що анотація зазвичай складається з трьох частин:

- у першій частині формулюється основна тема книги, статті, подаються вихідні дані джерела (назва, жанр, автор, місце і рік видання, структура, обсяг, ілюстрації);

- у другій частині перераховуються (називаються) основні положення, проблеми опрацьованого джерела (можна за розділами, главами, параграфами);

- у заключній частині анотації вказується актуальність і адресат книги або статті.

***Пам'ятайте!** Показниками рівня якості анотації є стислість і точність інформації про першоджерело, а також оформлення відповідно до чинних мовних норм.*

Пам'ятка
«Як реферувати науковий текст»
(за Г. Онуфрієнко)

1. Визначте мету реферування обраного наукового джерела (реферат-конспект чи реферат-резюме).

2. З'ясуйте функції та обсяги підготовлюваного реферату відповідно до його мети і жанру наукового першоджерела.

3. Здійсніть бібліографічний опис наукового джерела (наукових джерел).

4. Опрацюйте наукове джерело і відберіть інформацію для реферату, застосовуючи такі види читання, як оглядове, пошукове та суцільне.

5. Визначте композицію реферату.

Пам'ятайте! Реферат-резюме має таку модель:

1) заголовна частина (точний бібліографічний опис джерела);

2) безпосередньо реферативна частина (основна інформація);

3) довідковий апарат (кількість ілюстрацій, таблиць, схем, бібліографія тощо).

6. Запишіть план реферату як перелік основних тем і проблем першоджерела (для основної частини реферату).

7. Здійсніть розподіл опрацьованої й відібраної для основної частини реферату інформації, усвідомивши:

а) мету і зміст реферованого наукового джерела;

б) методи дослідження;

в) конкретні результати (теоретичні, експериментальні, описові, насамперед нові і перевірені факти, тенденції тощо);

г) висновки і позицію автора в розв'язанні проблем, прийняті ним або спростовані гіпотези;

д) сфери застосування, шляхи практичного впровадження результатів роботи.

Примітка. Якщо в науковому джерелі відсутня якась частина наведених у п.7 даних (методи, висновки, сфери застосування), то в тексті реферату вони не наводяться для збереження послідовності викладу. До основної частини реферату-резюме добирається основна (ключова) інформація наукового джерела, при цьому малоінформативні смислові частини вилучаються, подібна і близька інформація об'єднується та узагальнюється.

8. Оформіть письмовий реферат:

- здійсніть “згортання” змісту та мовну компресію відібраної для реферату інформації;
- скомпонуйте відібрану інформацію та, використовуючи різні лексичні засоби організації зв'язного тексту і пам'ятаючи мету реферування, підготуйте письмовий реферат.

Примітка. Ступінь узагальнення і “згортання” інформації в рефераті-резюме вдвічі-втричі є більшою, ніж в інформативному рефераті. Лексичні засоби зв'язку є спільними для всіх видів рефератів.

9. Здійсніть самоконтроль написаного реферату на смислового, структурно-логічного і мовного рівнях та переконайтесь, чи досягли ви поставленої мети реферування.

Пам'ятайте! При реферуванні, як і при конспектуванні, відбувається вилучення необхідної інформації, переформулювання її, а також аргументування.

10. Здійсніть (у разі потреби) редагування тексту реферату.

Пам'ятка
«Реферування кількох наукових джерел»
(за Г.Онуфрієнко)

1. Визначте мету реферування кількох наукових джерел.
2. Сформулюйте чітко й точно тему оглядового реферату, усвідомивши межі теми, з якої добиратиметься та узагальнюватиметься наукова інформація.
3. Опрацюйте оглядовим читанням відібрані наукові джерела і визначте поміж них базове за змістом, тобто те, в якому тему розкрито найглибше та найповніше.
4. Опрацюйте реферативним читанням (спочатку ознайомчо-пошуковим, а потім суцільним) базове джерело, звертаючи увагу на курсив.
5. Складіть план базового джерела.
6. Прочитайте всі джерела (за чергою) і знайдіть у кожному *нову* (по відношенню до базового джерела) *інформацію* за темою оглядового реферату.
7. Деталізуйте план базового джерела пунктами й підпунктами — і ви одержите загальний план кількох наукових джерел за визначеною темою, тобто план реферату-огляду.

***Примітка.** Для уникнення повторного конспектування наукових джерел доцільно робити записи на окремих аркушах, але з обов'язковим зазначенням вгорі питання за загальним планом.*

Цитати треба супроводжувати вказівкою на автора й вихідні дані джерела (назва, рік, сторінка, з якої взято цитату).

8. Систематизуйте відібраний матеріал відповідно до загального плану реферату та його структурної схеми.
9. Порівняйте наукові позиції авторів статей (спільне, подібне, відмінне), застосовані ними методи дослідження,

одержані результати, висновки.

10. Скористайтеся різними видами мовних трансформацій (перефразування, узагальнення, абстрагування тощо) та лексичними засобами організації зв'язного тексту і підготуйте письмовий реферат-огляд.

Примітка.

Цитування – первинне відтворення фрагментів первинного документа;

Перефразування - часткова зміна (скорочення, об'єднання, заміну, згрупування та інші подібні процедури) окремих фрагментів тексту первинного документа;

Заміщення - заміна фрагменту тексту (речення загалом чи його частини, словосполучення чи слова), якщо це не спотворює зміст документа словами «такі, подібні, вищезазначені, розглянуті попередньо»;

Опущення - пропуск слова чи словосполучення на зразок «ця стаття, таким чином, відповідно, наприклад, зокрема» без спотворення смислового змісту тексту реферату;

Суміщення - два чи кілька речень, де є подібні елементи, накладають одне на одне, утворюючи складну конструкцію.

У разі потреби, можна висловити в заключній частині реферату-огляду своє ставлення до теми та характеру висвітлення її в опрацьованих наукових джерелах.

11. Здійсніть самоконтроль написаного реферату-огляду на всіх рівнях: смислового (чи всю основну та нову інформацію джерел висвітлено, визначте місця, що можуть бути незрозумілими читачеві чи слухачеві), структурно-логічному (чи немає повторів, непослідовності) та мовному/мовленнєвому (чи немає помилок).

12. Подайте відповідно до вимог бібліографічний опис використаних джерел.

Пам'ятка
«Як успішно написати наукову статтю»
(за О.М. Семеног)

Наукова стаття повинна відповідати чинним вимогам ВАК України.

1. Сформулюйте, ретельно обдумавши, основну мету статті.
2. Визначте супровідні цілі.
3. Чітко сформулюйте та усвідомте завдання статті.
4. Визначте основну проблему (тему) статті.
5. Установіть коло підтем з урахуванням їх ієрархії за ступенем важливості.

6. Сформулюйте робочу назву статті за її основною темою (проблемою), визначивши межі теми та обсяги наукової інформації, що має висвітлюватися в ній.

Важливо, щоб назва була короткою, однозначною, конкретною, обмежувала обсяг наукового тексту, однак насамперед відображала проблему.

Пам'ятайте! Заголовок статті може називати тему в узагальненому вигляді (а через двокрапку — частину теми, її аспекти, підтеми) та рему.

7. Складіть і запишіть деталізований план (наприклад, питальний) статті.

Пам'ятайте, що стаття повинна містити усі необхідні структурні частини, передбачені чинними вимогами ВАК: вступ, основну частину, висновки, перспективи дослідження.

8. Сформулюйте і запишіть основні тези (як відповіді на пункти питального плану) статті.

9. Продумайте вступну частину статті, де повинні мати місце відповіді на такі питання:

1.1 постановка проблеми, її актуальність; науково-практичне значення того, що досліджуватиметься в

основній частині статті;

1.2 аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор.

Викладіть стисло й адекватно історію вивчення проблеми (питання) в науковій вітчизняній та зарубіжній літературі, проаналізувавши та покласифікувавши ці джерела за ознаками спільних і відмінних поглядів науковців на розв'язання цієї проблеми.

1.3 виділення невіршених раніше питань, яким присвячується означена стаття;

1.4 формулювання мети і завдання статті.

Примітка. *Мета вступу – показати, що дослідження є розвитком, продовженням або спростуванням визнаних положень, полемікою з іншими напрямками або окремими науковцями.*

2. Визначіть методи дослідження, джерельну базу.

3. Використовуючи маловідомі терміни, обов'язково подайте їх тлумачення і джерело, якого при цьому дотримуетесь.

4. Складіть і запишіть основний текст статті, спираючись на головні принципи: “від відомого до невідомого”, “від простого до складного”.

Примітка. *В основній частині подається повне обґрунтування отриманих наукових результатів. Ця частина роботи займає 2/3 обсягу тексту.*

Пам'ятайте, усі міркування маєте викласти повністю, щоб читач зрозумів суть запропонованих ідей. Використовуючи маловідомі терміни, обов'язково подайте їх тлумачення і джерело, якого при цьому дотримуетесь.

5. Готуючи висновки, перевірте узгодженість між планом та змістом статті, між назвою, метою, завданнями та висновками, між тезами та їх обґрунтуванням, ілюструванням, між змістом та мовною/мовленнєвою

формою. Водночас простежте, щоб висновки не повторювали вступ.

***Примітка.** Саме висновки визначають, чи повноцінним був діалог автора статті з читачем, чи досягнута мета теоретичної або експериментальної розвідки.*

Доцільним є також представлення чіткого бачення перспектив наступних досліджень з відповідної проблеми.

6. Здійсніть самоконтроль виконаної роботи на мовностилістичному рівні та свідомо внесіть відповідні корективи:

- перевірте правильність і точність мовного оформлення заголовка статті;
- перевірте текст статті на відповідність чинним правописним нормам сучасної української літературної мови;
- перевірте текст статті на відповідність вимогам наукового стилю української мови при висловленні думок;
- перевірте точність і правильність оформлення цитат — буквальних витягів із відповідних наукових джерел, і посилань.

***Примітка.** Уважно поставтеся до цитування, адже наявність у тексті чужих висловлювань, не взятих у лапки і без покликань, розцінюється як плагіат (списування).*

7. Оформіть список використаних джерел за чинним Стандартом.

8. Здійсніть самоконтроль роботи на всіх рівнях:

- змістовому (про що йдеться),
- прагматичному (яке призначення, з якою метою стаття була написана),
- структурному (яка композиція),
- мовностилістичному.

**Пам'ятка
«Як написати рецензію на наукову статтю»
(за Г. Онуфрієнко)**

1. Визначте предмет наукового аналізу (доповідь, реферат, журнальна стаття, твір-есе, автореферат, дисертація тощо).
2. З'ясуйте ступінь актуальності теми дослідження (для науки в цілому, певної галузі знань, розв'язання практичних завдань тощо).
3. Проаналізуйте зміст наукової роботи і з'ясуйте ступінь її новизни й оригінальності у розв'язанні певних питань, проблем тощо.
4. Встановіть переваги рецензованої роботи в контексті її теоретичного й практичного значення та зазначте конкретні сфери доцільного використання матеріалів і результатів її.
5. Схарактеризуйте виявлені недоліки та прорахунки в рецензованій роботі за обов'язкової умови — аргументувати свої зауваження.
6. Подайте об'єктивно, лаконічно, ясно й чітко загальну оцінку роботи.
7. Сформулюйте висновки з урахуванням виду та жанру рецензованого наукового джерела, його мети й поставлених автором завдань.
8. Перевірте записаний текст рецензії на узгодженість між змістом і формою та на відповідність чинним мовним/мовленнєвим нормам.
9. Здійсніть самоконтроль виконаної роботи.
10. Відредагуйте (у разі потреби) текст рецензії.

Пам'ятка

«Як створити наукову доповідь (публічний виступ)»

(за Г. Онуфрієнко)

1. З'ясуйте мету і завдання свого монологу з урахуванням складу слухацької аудиторії.
2. Уточніть тему та визначте змістові межі доповіді.
3. Доберіть і ретельно опрацюйте наукову літературу різними видами читання (оглядовим, пошуковим, суцільним).
4. Складіть деталізований план доповіді.
5. Визначте проблеми дискусійного характеру та принципи їх презентації.
6. Доберіть фактичний матеріал (у т.ч. можливі таблиці, діаграми, графіки, схеми тощо) до кожного пункту розробленого плану.
7. Спрогнозуйте можливі запитання слухачів і підготуйтеся до їх висвітлення.
8. Лаконічно й однозначно та відповідно до мети доповіді сформулюйте висновки.
9. Продумайте оригінальну вступну частину доповіді (наприклад, несподівану для слухачів інформацію, що може здивувати їх).
10. Визначте місця для риторичних і проблемних запитань, логічних пауз тощо.
11. Оформіть у письмовому вигляді матеріали доповіді.
12. Перевірте матеріали доповіді на відповідність основним вимогам: логіці викладу, точності інформації, чинним мовним/мовленнєвим нормам.
13. Виголосіть, не використовуючи текст, окрім плану і цитат, доповідь вдома перед уявними (в цьому разі запишіть монолог на відеомагнітофон або диктофон) чи реальними слухачами.
14. Здійсніть самоконтроль виконаної роботи при огляді відеокасети і відредагуйте текст підготовленої доповіді.

Пам'ятка
«Схема аналізу публічного виступу»
(за Семенов О.М., Рудь О.М.)

I. Загальна характеристика.

Жанр, автор, комунікативна ситуація, тема, мета, партнери з комунікативної діяльності (слухачі, опоненти, партнери).

II. Композиція.

4. Вступна частина. Початок: природний, раптовий, ораторський, інтригуючий. Формулювання теми і завдань виступу.

5. Основна частина. Структура: ланцюгова, паралельна, змішана. Відступи. Ілюстрації.

6. Заклучна частина: резюмування, заклик до дії, висновок. Риторичні прийоми кінцівки: комплімент слухачам, цитування, жарт та ін.

7. Співвідношення частин, зв'язок між ними.

III. Аргументація.

1. Основна теза. Додаткові тези (при їх наявності). Як висуваються тези? Стратегія і тактика ритора.

2. Логічна аргументація. Аргументи на захист власної тези, порядок їх висунення і захисту. Аргументи опонента і їх спростування. Хитрощі в логічній аргументації: підміна тези, посилення тези, зміна позиції, вимога нових аргументів і т. п. Відбір ілюстративного матеріалу (факти, статистика і т.п.).

3. Емоційні аргументи: аргументи до вигоди, аргументи до почуттів, аргументи до волі, аргументи до авторитету, аргументи до досвіду, аргументи до особистості. Демагогічні аргументи.

4. Прийоми непрямого впливу: приватизація знань, імпліцитна інформація, маніпуляція діалектичними

суперечностями, лексична інтерпретація і т. п.

IV. Правильність і виразність мовлення.

1. Нормативність, точність, чистота, помірність.
2. Виразність: ясність, стислість, багатство, логічність, емоційність, індивідуальність. Пропорційність, риторичний смак.

V. Мовні засоби риторики.

1. Орфоепія, інтонація (логічний наголос, паузи та ін.). Характер заповнення смислових пауз ("е-е", "м-м", "значить", "це саме" та ін.). Фігури повтору: звуковий, морфемний, словесний, синонімічний, морфологічний і синтаксичний повтори. Повтор з висхідною і низхідною градацією, повтор з варіюванням форми і змісту.

2. Фігури імітації: алегорія, риторичне питання, риторичний вигук, риторичний діалог та ін.

3. Тропи: метафора, метонімія, символ, синекдоха, гіпербола, лігота, порівняння, епітет, перифраза, антономазія, іронія і ін.

VI. Інсценування.

1. Жестикуляція, міміка.
2. Манера одягатися і триматися.
3. Використання конспекту, технічних та інших засобів.
4. Контакт з аудиторією, відповіді на питання, поведінка в нестандартних ситуаціях і т.п.

Додаток М

**Рекомендований переклад англійською мовою
вчених звань, посад, назв структурних підрозділів,
наукових ступенів**

Посада	Можливий переклад
Магістрант	Master Student
Аспірант	Postgraduate Student
Аспірант кафедри	Postgraduate Student at the Department of
Декан	Dean of ???
Директор	Director
Докторант	Doctoral Candidate
Доцент (посада)	Associate Professor
Доцент кафедри (конкретної)	Associate Professor at the Department of
Доцент (звання)	Docent
Завідувач кафедри (посада)	Department Chair
Завідувач кафедри (конкретної)	Head of the Department of / Chair of the Department of /
Завідувач відділу (конкретного)	Head of the Division of / Department Head
Молодший науковий співробітник	Research Assistant
Науковий співробітник	Research Officer
Старший науковий співробітник	Senior Research Officer
Провідний науковий співробітник	Leading Researcher
Викладач кафедри	Lecturer at the Department of

Професор (звання)	Full Professor
Професор кафедри (конкретної)	Professor at the Department of
Здобувач кафедри	Applicant at the Department of
Старший викладач	Senior Lecturer
Структурні підрозділи	
Структурний підрозділ	Можливий переклад
Відділ	Department
Відділення	Division / Department
Кафедра	Department / Sub-Department

Наукові ступені

Науковий ступінь	Можливий переклад
Доктор (кандидат) біологічних наук	Doctor (Candidate) of Biological Sciences
Доктор (кандидат) військових наук	Doctor (Candidate) of Military Sciences
Доктор (кандидат) географічних наук	Doctor (Candidate) of Geographic Sciences
Доктор (кандидат) геологічних наук	Doctor (Candidate) of Geological Sciences
Доктор (кандидат) економічних наук	Doctor (Candidate) of Economic Sciences
Доктор (кандидат) історичних наук	Doctor (Candidate) of Historical Sciences
Доктор (кандидат) культурології	Doctor (Candidate) of Culturology
Доктор (кандидат) медичних наук	Doctor (Candidate) of Medical Sciences
Доктор (кандидат)	Doctor (Candidate) of Art

мистецтвознавства	Criticism
Доктор (кандидат) педагогічних наук	Doctor (Candidate) of Pedagogic Sciences
Доктор (кандидат) політичних наук	Doctor (Candidate) of Political Sciences
Доктор (кандидат) психологічних наук	Doctor (Candidate) of Psychological Sciences
Доктор (кандидат) сільськогосподарських наук	Doctor (Candidate) of Agricultural Sciences
Доктор (кандидат) соціологічних наук	Doctor (Candidate) of Sociological Sciences
Доктор (кандидат) технічних наук	Doctor (Candidate) of Technical Sciences
Доктор (кандидат) фармацевтичних наук	Doctor (Candidate) of Pharmaceutical Sciences
Доктор (кандидат) фізико-математичних наук	Doctor (Candidate) of Physical and Mathematical Sciences
Доктор (кандидат) наук з фізичного виховання і спорту	Doctor (Candidate) of Science of Physical Education and Sport
Доктор (кандидат) філологічних наук	Doctor (Candidate) of Philological Sciences
Доктор (кандидат) філософських наук	Doctor (Candidate) of Philosophical Sciences
Доктор (кандидат) хімічних наук	Doctor (Candidate) of Chemical Sciences
Доктор (кандидат) юридичних наук	Doctor (Candidate) of Juridical Sciences

Зміст

ПЕРЕДМОВА	3
Мета та завдання навчальної дисципліни «Майстерність наукової комунікації».....	4
Структура навчальної дисципліни.....	6
Рекомендована література.....	8
Тема 1 Предмет і завдання курсу «Сучасне українське наукове мовлення», його наукові основи...	10
Тема 2 Мовні і жанрові особливості наукового стилю.....	19
Тема 3 Мовне оформлення композиції наукового тексту.....	23
Тема 4 Культура читання наукового тексту. Композиція наукового тексту. Компресія як членування наукового тексту.....	34
Тема 5 Наукова стаття як різновид наукового тексту. Наукова рецензія. Науковий відгук.....	53
Тема 6 Переклад і редагування наукового тексту. Наукова доповідь. Науковий виступ. Електронна презентація наукового виступу.....	61
ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ДО ЕКЗАМЕНУ З КУРСУ “СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ НАУКОВЕ МОВЛЕННЯ”	73
ДОДАТКИ	76
Додаток А. Пам’ятка «Як скласти план наукового тексту».....	76
Додаток Б. Пам’ятка «Як скласти тези наукового тексту».....	78
Додаток В. Пам’ятка «Як скласти конспект наукового тексту».....	80
Додаток Д. Пам’ятка «Як скласти анотацію наукового тексту».....	84
Додаток Е. Пам’ятка «Як реферувати науковий текст»	85
Додаток Ж. Пам’ятка «Реферування кількох наукових	

джерел».....	87
Додаток З. Пам'ятка «Як успішно написати наукову статтю».....	89
Додаток И. Пам'ятка «Як написати рецензію на наукову статтю».....	92
Додаток К. Пам'ятка «Як створити наукову доповідь (публічний виступ)».....	93
Додаток Л. Пам'ятка «Схема аналізу публічного виступу».....	94
Додаток М. Рекомендований переклад англійською мовою вчених звань, посад, назв структурних підрозділів, наукових ступенів.....	96
Використані джерела	99

Навчальне видання

НАКОНЕЧНА Лариса Богданівна

Майстерність наукової комунікації

Посібник для самостійної роботи